

4554

ՌԱԿԴԱՆ

ՄԱՌԿՈՎԿԱՍԻ
ՄԱՍԻՆ

9(47.92)

7-92

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ

19 AUG 2011

Պրոլետարներ ընդդ յերկրների, միացե՛ք

24 JAN 2006

9(47.92)
Պ-92

„ՊՐԱՎԴԱՆ“-Ը

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

1008 3971
34946

9

13129
773

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

23.07.2013

4554

„Правда“ о Закавказье

партиядат 1934 օրանոմ

4980-91

«Ջերմագին վորջունելով Կովկասի խորհրդային հանրապետություններին, յես թույլ եմ տալիս ինձ հույս հայտնելու, վոր նրանց սերտ դաշինքը՝ բուրժուազիայի որով չտեսնրված, բուրժուական կարգերում անհնարին ազգային խաղաղության որինակ կստեղծի»:

Հ.Ե.Ն.Ի.Ն.
1921 թ.

«... Յեթե խորհրդային իշխանությունը չկարողանար Անդրկովկասում ստեղծել ազգային խաղաղության մի այնպիսի որդան, վորը հնարավորություն ունենար կարգավորելու բաղխումներն ու կոնֆլիկտները, ապա մենք կվերադառնայինք դեպի ցարիզմի դարաշրջանը, դաշնակների, մոսավաթականների ու մենշևիկների դարաշրջանը, յերբ մարդիկ այրում ու մորթում եյին միմյանց: Ահա թե ինչու նենտկոմը յեռապատիկ անգամ պնդում եր Անդկովկասյան ֆեդերացիայի՝ վորպես ազգային խաղաղության որդանի՝ պահպանման անհրաժեշտության վրա»: ՍՏԱԼԻՆ

ՅՈՒԹՅՈՒՆ ՄԵԿԸ*

1921 թվականին, վրաստանում խորհրդային իշխանություն հաստատվելուց հետո, Լենինը Կովկասի կոմունիստներին ուղղած նամակում գրում էր—«Ջերմագին վողջունելով Կովկասի , , հըրդային հանրապետություններին, յես թույլ եմ տալիս ինձ հույս հայտնելու, վոր նրանց սերտ դաշինքը՝ բուրժուազիայի որով չտեսնված, բուրժուական կարգերում անհնարին ազգային խաղաղության որինակ կստեղծի»:

Այժմ հպարտության զգացմունքով կարելի յե ասել, վոր խորհրդային Անդրկովկասն ազգային խաղաղության որինակ ե դարձել: Ընկ. Սալիմն այս տարիների ընթացքում մշակեց Անդրկովկասում լենինյան ազգային քաղաքականության կիրառելու հետ կապված բոլոր հարցերը: Կուսակցության 12-րդ համագումարում, վորտեղ վրացական ուկրաինացիները դեմ էին դուրս դալիս Կուսակցության գծին՝ Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի կազմակերպմանը, ընկ. Սալիմն ասում էր. «... յեթե խորհըրդային իշխանությունը չկարողանար Անդրկովկասում ստեղծել ազգային խաղաղության մի այնպիսի՝ որդան, վորը հնարավորություն ունենար կարգավորելու բաղխումներն ու կոնֆլիկտները, ապա մենք կվերադառնայինք դեպի ցարիզմի դարաշրջանը, դաշնակիների, մուսավաթականների ու մենշևիկների դարաշրջանը, յերբ մաշդիկ այրում ու մորթում էին միմյանց: Ահա թե ինչու Կենտկոմը յեռապատիկ անգամ պնդում էր Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի՝ վորպես ազգային խաղաղության որդանի՝ պահպանման անհրաժեշտության վրա»:

* «Պրավդա», 1933 թվի դեկտեմբերի 1:

Այսօր խորհրդային Անդրկովկասը պարզապարզույց է այն բանի, թե ինչպիսի արդյունքներ է տալիս աշխատավորութեանը բոլշևիկյան ազգային քաղաքականութեանը, թե ինչպիսի արդյունքներ է տալիս խորհրդային իշխանութեանը աշխատավորութեանը, վորին ճնշում է իրն ազնվական-կապիտալիստական Ռուսաստանի տաժանակիր լուծը, մենշևիկների, դաշնականների ու մուսավաթների իշխանութեանը, վոր վերականգնել էր շահագործողներ Նոբելների, Ռոտշիլդների, կալվածատերերի և Ֆաբրիկանտների ուժը։ Իզուր չէր, վոր կայգերի գեներալները՝ ինչպես այդ յերևում է այսօր «Պրավդա»-յում հրապարակված փաստաթղթերից՝ պարզևատրման էլին ներկայացնում մենշևիկ կառավարողներին։ Մենշևիկներն ազնվորեն արժանացան գերմանական իմպերիալիզմի այդ շքանշաններին։ Բայց Անդրկովկասի աշխատավորները խորհրդային Միութեան պրոլետարիատի հզոր աջակցութեամբ ընդմիջող դուրս վռնդեցին մենշևիկներին, դաշնականներն ու մուսավաթականներին։

Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպւթյունը, Անդրկովկասի կուսակցական կադրերը, վորոնք դասխարակվել էին ընկ. Ստալինի անմիջական ղեկավարւթյամբ, անցաւրնքաց բարձրւթյան հասցիին այս ֆեդերատիվ հանրապետւթյունը։ խորհրդային Անդրկովկասն այժմ վոչ միայն «ազգային խաղաղութեան մի որինակ է՝ բուրժուազիայի որով չտեսնված», բուրժուական կարգերում անհնարին», այլ խորհրդային Անդրկովկասը՝ ամբողջ յերկրի հետ միասին սոցիալիզմ է կառուցում։ Կովկասյան լեռնաշղթայի մյուս կողմը պայծառորեն վառվում են ինդրուստրացման կրակները, արագորեն աճում են ազգային պրոլետարիատի կադրերը։ Հեղափոխութեանը նաւթային նոր շրջաններ է հայտարարում։ Բազմի պանծալի պրոլետարների հերոսութեանը հայտնի յ է ամբողջ յերկրին։ Գյուղատնտեսութեանն այժմ է միայն իրապես զարգանում։ Վրաստանը Միութեան թեյի բաղան է դարձել։ Անդրկովկասի Սևծովյան ափին ցիտրուսներն արդեն ծաղկում են տառնյակ միլիոններով։ Ադրբեջանը Միութեան բամբակագործական յերկրորդ բաղան է դարձել։

Անդրկովկասը զարգացման հսկայական հնարավորութեաններ է ստացել խորհրդային իշխանութեան ժամանակ, սակայն այդ հնարավորութեանները միշտ կյանքի չեն վերածվել։ Յերկրի մյուս հանրապետութեանների ու շրջանների տեւպին վոչ միշտ

համահավասար առաջ ընթանալու պատճառներից մէկը—ինչպես այդ նշվեց Համկ(բ)Կ Կենտկոմի 1931 թվականի հոկտեմբերի 31-ի վորոշման մեջ, այն է, վոր Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութեան ներսում չկար անհրաժեշտ միաձուլւթյուն ու բոլշևիկյան համախմբւթյուն։ «Ինչպես Անդրկովկասի, այնպես և հանրապետութեանների ղեկավար կադրերի ներսում—ասված է Համկ(բ)Կ Կենտկոմի այդ վորոշման մեջ—տեղի ունի առանձին անձնավորութեանների անսկզբունք պայքար՝ աղդեցութեան համար («ատամանշինայի» տարրեր), վորի շնորհիվ ղեկավար կադրերի ընտրութեանն ու աշխատողների դասավորութեանը շատ դեպքերում կատարվում է վոչ ըստ կուսակցական, գործնական հատկանիշների, այլ այս կամ այն խմբակցութեանը հարելը նկատի ունենալով։ Դրա հետևանքով հաճախ ղեկավար դիրքերն են առաջ քաշվում բացահայտորեն թույլ աշխատողներ։ Կազմակերպութեան ներսում կան բոլշևիկյան կարգապահութեանն անպատիժ կերպով խախտելու մի շարք փաստեր»։

Կենտկոմի 1931 թվականի հոկտեմբերի 31-ի վորոշումը բաց արավ այն ժամանակվա կուսակցական ղեկավարութեան քաղաքական սխալները և աշխատանքի խոշոր ծրագիր նշեց բոլոր վճռական հարցերի վերաբերյալ։ Կենտկոմի այդ վորոշումն Անդրկովկասի անման ու զարգացման գործում բացառիկ դեր խաղաց և այժմ էլ խաղում է։

Կուսակցական կազմակերպութեանն իսկապես, թեևրը քըշտած, աշխատանքի ձեռնարկեց։ Մարդիկ սկսում են խոշոր գործեր կատարել, գործեր, վորոնք մեր դարաշրջանի բովանդակութեանն են հանդիսանում։ Անդրկովկասի բոլշևիկներն սկսում են ուղերատիվ կերպով ղեկավարել արտադրական ուժերի զարգացման գործը։ Այդ մասին են վկայում այն հսկայական հաջողութեանները, վոր նրանք ձեռք բերին նաւթի հանույթի ասպարեզում, նոր հիդրոէլեկտրակայանների կառուցման, ֆերրոմարգանցի, սինթետիկ կաուչուկի գործարանների կառուցման ասպարեզում, քարածուխի, հանքային ու վոչ հանքային նյութերի մշակման, Միութեան բամբակագործական յերկրորդ բաղայի ամբացման, ցիտրուսային կուլտուրաների, թեյի, ծխախոտի տարածութեանների ընդարձակման, կուլտուրաների քաղաքական-տնտեսական ամբացման ասպարեզում։

Այսօր «Պրավդա»-ն տպագրում է այն նյութերը, վորոնք

վկայում են Անդրկովկասի բաղադրումների աճման ու զարգացման մասին, այն հաջողությունների մասին, վոր նրա կուսակցական կազմակերպությունը ձեռք է բերել վերջին տարիներին ընթացքում:

Անդրկովկասյան բոլշևիկների առաջ,—վորոնք մերկացրին ու կոնսոլիդացրին, մերկացրին Հոմինաձեյի և մյուսների «ձախ» խմբակը.—հարյուր հիսուն հազարանոց այդ կազմակերպության առաջ, կուսակցության այդ նախադրման շնորհիվ առաջ հսկայական խնդիրներ են դրված: Այն հանգամանքը, վոր Անդրկովկասյան ունի հսկայական քանակությամբ բնական հարստություններ, տնտեսական զարգացման հսկայական հնարավորություններ, բարձրացնում է ղեկավարության պատասխանատվությունը: Յե՛վ իսկապես, նավթի, մարգարիտի, քարածուխի, պղնձի, ցինկի, սև մետաղածուլության, ջրաէլեկտրության, քիմիայի, հողի, դաշի ցանաքեցման, մետաքսի, ցիտրուսային կուլտուրաների, թեյի, ծխախոտի, կոմունալ տնտեսության հարցերը լուծելու համար հափազանց պարզորոշ ու ղեկավարող չէին լինում: Դրանք պահանջում էին ղեկավարության և պահանջվում:

Փոխվում է աշխատանքի վո՛ր: Անդրկովկասի բոլշևիկներն սկսել են ուղեւորել կերպով ղեկավարել, կոմիտե կերպով աշխատել խոսք պարբերական լուծման համար: Հենց այդ է նոր կուսակցական կազմակերպության աշխատանքի մեջ:

Անդրկովկասի բոլշևիկները պատրաստվում են և կուսակցության 17-րդ համագումարն են գալիս անվիճելի ու խոշոր նվաճումներով: Կուսակցության համագումարը մի նոր եռապատկեր է հանդիսանալու աշխատանքը նոր ձևով կազմակերպելու համար: Յերկրորդ հնգամյակում Անդրկովկասը կփայլի իր բոլոր հարստություններով, իր արտադրական ուժերով: Անդրկովկասը միևնույն ժամանակ հուժեղ բազա չէ հանդիսանում ամբողջ Միության աշխատավորների բարեկեցությունը բարձրացնելու համար: Մեր յերկրի բանվորների ու աշխատավորների ունեցվածքի, առողջության աղբյուրներն Անդրկովկասի զարգացման մեջ են: Սաղոյ, գինի, մանդարին, նարինջ, կիտրոն, թեյ, մետաքս, կուրորտներ և այլն—այս ամենն այժմ միլիոնավոր բանվորների ու բանվորուհիների, խորհրդային Միության վողջ աշխատավորության սեփականությունն են դառնում: Հենց դա չէ գյուղատնտե-

սական այն աշխատանքների իմաստը, վորոնց այժմ ձեռնարկել են Վրաստանի ու ամբողջ Անդրկովկասի բոլշևիկները:

Խորհրդային Անդրկովկասի հաջողությունները քաղաքական հակադրված ցուցանիշներով են: Նրանք մի նոր ծանրակշիռ արգումենտ են ծառայում հոգու բոլշևիզմի, բնորոշ հակահեղափոխական մեթոդի: Գերմանիայի մենշևիզմը—սոցիալ-դեմոկրատիան—յերբ իշխանության գլուխ էր կանգնած, պաշտպանում էր կապիտալիստների ղեկավարության, դատաստան էր տեսնում բանվորական շարժման հետ, ֆաշիզմն էր սնուցանում: Վրաստանի մենշևիկները, յերբ իշխանության գլուխ էին կանգնած, յեղբայրասպան կոնֆլիկտներ էին հրահրում տարբեր աղբյուրների աշխատավորների միջև, կողոպտում էին նրանց և իմպերիալիստների լակեյների դերն էին կատարում:

Անդրկովկասի աշխատավորներն Անդրկովկասի սահմաններից ընդմիջում դուրս վո՛ր են ձեռնարկում, դաշնակներին ու մուսավաթականներին: Անդրկովկասի բոլշևիկները, կենսագործելով լենինյան ազգային քաղաքականությունը, հետևողական պայքար են մղել յերկու ֆրոնտում—մեծառուսական շովինիզմի ու տեղական նացիոնալիզմի դեմ: Հետևելով ընկ. Ստալինի ցուցումներին, նրանք անողորմաբար դատաստան տեսան բուրժուական նացիոնալիզմի նկատմամբ:

Վրաստանի, Աբխազիայի և Հայաստանի աշխատավորները կազմեցին Անդրկովկասյան Ֆեդերացիա, վորը մտավ խորհրդային Միության կազմի մեջ: Այդ հիման վրա նրանք ծավալեցին իրենց ստեղծագործական ուժերը, կառուցում ու ամրապնդում են իրենց արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսությունն ու կուլտուրան:

Խորհրդային Անդրկովկասի աշխատավորներն անձնավորությամբ ու հեռուսությամբ, կոմունիստական կուսակցությամբ ղեկավարությամբ կառուցում են իրենց սոցիալիստական կյանքը վողջ Խորհրդային Միության հետ միասին, Միության, վորի անխափելի ու բաղկացուցիչ մասն է հանդիսանում նաև ինքը՝ Անդրկովկասը:

ԱՄՐԱՆՈՒՄ Ե ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԲԱՄԲԱԿԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԶԱՆ*

Մորհուրդների յերկիրը Հոկտեմբերյան հեղափոխության XVI տարեդարձը դիմավորում է գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման ասպարեզում ձեռք բերված խոշորագույն հաղթանակներով: Միայն հիմնական հացահատիկային շրջանները չեն, վոր առաջ են ընթացել այս տարիների ընթացքում: Պրոլետարական հեղափոխության ուշագրավ հատկություններից մեկն էլ այն է, վոր հաղթանակած բանվոր դասակարգը սխտեմատիկաբար ու համառոտ բարձրացնում է աղքատի շրջաններն ու ծայրամասերը, սոցիալիստական հարձակման է անցնում ժողովրդական տնտեսության բոլոր բնագավառներում: Հատուկ պարզութամբ պատկերավորվում է այդ առանձին աղքատի հանրապետությունների ու մարդերի որինակով: «Ժողովուրդների բանտ» — նախկին ցարական Ռուսաստանը, Լենինի ու Ստալինի ուսմունքին հետևող հաղթանակած պրոլետարիատի կամքով դարձավ ժողովուրդների ընտանիք, Մորհուրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների մի անխորտակելի, մեծ Միություն:

Ահա ձեզ Անդրկովկասը: Հսկայական ճանապարհ են անցել Անդրկովկասյան հանրապետությունները Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո: Անցած ուղին մի ավելորդ վկայություն է այն անի, վոր պրոլետարական հեղափոխությունն է միայն, վոր վերջ է դնում բնության ուժերի գիշատիչ ոգտագործմանը և չտեսնված հեռանկարներ է բաց անում արտադրողական ուժերի զարգացման համար:

Ի՞նչ էր, որինակ, Ադրբեջանը մինչ Հոկտեմբեր: Յարական մի

կիսագաղութ, ռուսական ու միջազգային կապիտալի կողմից աշխատավոր մասսաների ամենադաժան շահագործման մի որսկետ: Ապրերոնյան թերակղզում հսկայական նավթային հարստություններ ու այդ հարստությունները գիշատիչ կերպով ոգտագործող կապիտալիստների մի խմբակ է նրա կողքին խավար ու մեռնող գյուղ, վորը բանվորական եժան ուժ մատակարարող և միայն պապենական, կիսաֆեոդալական «տեխնիկա», ցարի և կուլակության ճնշում: Ահա թե ինչ էր Ադրբեջանը, ինչ էին նրա արդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը:

Բոլորին հայտնի յեն Բագվի նավթայինների հաջողությունները: Հնգամյակը կատարվեց ժամկետից առաջ: Գործի զբիւցին նոր նավթահորեր: Նավթի նորանոր շատրվաններ են խփում: Չկա այլևս գիշատիչ, նորելյան Բագուն: Այժմ կա պրոլետարական Բագու — առաջավոր սեխնիկայի ու կուլսուրայի քաղաք:

Յեղ չկա այլևս Ադրբեջանի հին գյուղը: Անցյալի գերին անցավ հնագույն, պրիմիտիվ տեխնիկան: Ադրբեջանի սոցիալիստական գյուղատնտեսությունը, ինչպես Անդրկովկասի մի վորեն այլ շրջանի գյուղատնտեսություն՝ դարձավ առաջավոր, սեխնիկայես սպառազինված: Չկա այլևս կրկնակի հարստահարում, չկա այլևս ցարական չինովնիկը, վորը ձգում էր աշխատավոր գյուղացիության ջլերը: Կան խորհրտնտեսությունների բանվորներ, կոլտնտեսականներ, վորոնք կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությունը սոցիալիստական հասարակություն են կառուցում: Անդրկովկասը դարձավ Խորհրդային Միության բամբակագործական յերկրորդ բազան:

Ադրբեջանի գյուղի աշխատավոր գյուղացիության կեսից ավելին համախմբված է կոլտնտեսություններում: Վճռական բամբակագործական շրջաններում կոլեկտիվացման տոկոսը 60—70-ից էլ ավելի յե: Յեթե 1928 թվականին հանրապետության գյուղատնտեսության մեջ կար վոչ ավելի քան 450 արտկտոր, ապա ներկայումս նրանց թիվը գերադանցում է յերկու հազարից: Մեքենատրակտորային կայաններն ընդգրկում են կոլտնտեսային ցանքերի մեկ յերրորդական մասից ավելին: Այս տարիների ընթացքում աճեցին բամբակագործական խորհրտնտեսությունները, վորոնց թվում անհրաժեշտ է նշել այնպիսի խորհրտնտեսությունների անուններ, ինչպիսին Միլլի ու Կարաչալայի խորհրտնտեսություններն են, վորոնք յեզիպտական բամբակի խոշորա-

* «Պրավդա», 4 նոյեմբերի 1933 թվի:

գույն արտադրողներն են: Զարգացման լայն թափ է առնում շինարարությունը, վորի վրա առաջին հնգամյակի տարիներում ծախսված է հարյուր միլիոն ուսուրի: Բամբակենու ցանքի տարածությունը — մոտ 200 հազար հեկտար է: Յկթե սրան ավելացնենք այնտեղ կատարված կուլտուրական տնտեսական մեծ շինարարությունը, ապա մեր առջև կձևավորվի Ադրբեյջանի դյուղ զատնտեսություն՝ սոցիալիստական հիմունքներով կառավարվող ուժեղ վերելքի ամբողջական պատկերը:

Տարեցտարի ուժեղանում է Անդրկովկասի նշանակությունը բամբակի արտադրության մեջ: Անդրկովկասի կոլտնտեսություններն ու խորհրդային ժողովրդները հաջողությամբ յուրացնում են բամբակի ամերիկյան տեսակների կուլտուրան: Մի շարք շրջաններ բոլոր պայմաններն ունեն յեղիպտական բամբակ աճեցնելու համար: Կարաչալայի խորհրդային ժողովրդի վերջը, վորը շատ բան է արել յեղիպտական տեսակի բամբակի մշակությունը յուրացնելու ասպարեզում, վորն զգալիորեն ավելացրել է իր ցանքերի տարածությունը—ցույց տվեց, վոր Անդրկովկասը կարող է յեղիպտական բամբակի մեծկուլթան կարևորագույն բազա դառնալ: Այդպիսով Միջին Ասիայի հանրապետությունների կողմից կանգնում է բամբակի մշակության ևս մի նոր հսկա:

Այս ամենը պարտավորեցնում է Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությանը չթուլացող թափով ղեկավարել յերկրի պոլիտանտեսությունը: Պայքար նավթի, բամբակի, թիչի, ծխախոտի, այգեգործության ու մերձ արևադարձային կուլտուրաների համար, ահա թե ինչն է առաջին հերթին վորոշում Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպության աշխատանքը: Անդրկովկասի գյուղատնտեսությունը դարձնել ուրիշակիլ, թիֆլիսի ու Բազումի պոլիտարխաթին տրամադոր գյուղատնտեսություն—այսպիսի յոգունգով քնակոխեցին այս գյուղատնտեսական տարին՝ Անդրկովկասի յտնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները: Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունն առաջ խնդիր է դրված ուղղել այն թերություններն ու սխալները, վորոնք կային անցյալ տարի՝ հին ղեկավարության ժամանակ: Հայտնի յե, վոր 1932 թվականի բամբակի մթերումներն Ադրբեյջանում միանգամայն անբավարար անցան: Զամբապնդվեցին 1931 թվականին բամբակի ֆրոնտում ձեռք բերված մեծ հաջողությունները: 1932 թվականին 10 տոկոսով ավելի պակաս բամբակ մթերվեց, քան նախորդ տարում: Այսպիսի

աբյուրնքներով ու խնդիրներով սկսեց այս տարին Ադրբեյջանի կուսակցական կազմակերպությունը:

Տարին վերջանալու վրա յե: Ներկայումս, բամբակամթերումները ամենայնուրե շրջանում, արդեն պարզորոշ կերպով յերևում է նրա անցած ուղին: Ինչպես են գլուխ բերում իրենց խնդիրներն Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունն ու նրա ղեկավարությունը:

Անվիճելի հաջողություն պետք է համարել այն, վոր Անդրկովկասը դարձանացան ու բամբակի միջնարային մշակությունը միանգամայն բարձրորակ կերպով կատարեց: Առաջին հերթին դրանով է բացատրվում բերքատվության այն աճումը, վոր մենք նկատում ենք Անդրկովկասի շրջաններից ու կոլտնտեսություններից շատերում: Կասում Իզմայլովի շրջանի, Կարլ Մարքսի, «Սոցիալիզմ» ու «Զուրաչի» կոլտնտեսություններում յուրաքանչյուր հեկտարից ստացվում է 16—17 ցենտներ բամբակ՝ նախատեսված 6,9 ցենտների վոխարեն: Նույնպիսի ցուցանիշներ են տալիս Գանձակի, Նախիջևանի, Սալյանի ու Աղզամի շրջանների կոլտնտեսությունները: Բերքատվության աճումն անվիճելի փաստ է. նա վկայում է կոմունիստների կողմից կատարված կազմակերպական-տնտեսական խոշոր աշխատանքի մասին, վորով կարողացան կոլտնտեսականներին մոբիլիզացիայի յենթարկել կոլտնտեսային դաշտերի բարձր բերքատվության համար մղվող պայքարում: Բերքատվության այդ անուր բնեկան է կոլտնտեսություններն ու յտնտեսություններն ամրացնելու ուղղությամբ Համ Կ(բ) Անդրբեյկումի ու Ադրբեյջանի Կ(բ) Կենտկոմի կողմից կատարված յուրաքանչյուր աշխատանք:

Յեթե բնութագրելու յիննք բամբակի բերքահավաքն ու մթերումները, ապա այստեղ ել պետք է մատնանշենք աճող կազմակերպությունը: Անդրկովկասն այս տարի բամբակը հավաքում ու մթերում է ավելի լավ, քան անցյալ տարի: Զագոտիստիկ տվյալներով՝ մինչև յոյսմբերի մեկը բամբակի մթերման տարեկան պլանն Անդրկովկասում կատարված է 66 տոկոսով: Մինչդեռ անցյալ տարի այս ժամանակ պլանը կատարված էր միայն 45 տոկոսից մի քիչ ավելի: 110 կոլտնտեսությունն արդեն յիսկատար կերպով ավարտել են բամբակամթերումների յրենց տարեկան պլանը: Պլաններն ավարտելու վրա յեն այնպիսի խոշոր շրջաններ, յնչպիսին Կասում-Իզմայլովի, Աղզամի և Սալյանի

ըրջաններն են: Զանգեզուրի շրջանը բամբակի մթերման իր պլանը կատարել է 132 տոկոսով: Մթերումներն ավարտելու վրա յեն նաև Վրաստանի ու Հայաստանի մի շարք շրջաններ:

Կամպանիայի կազմակերպվածությունն իր ազդեցությունն է ունենում առաջին հերթին բերքահավաքի նորմաները կատարելու վրա: Յեթե անցյալ տարի բերքահավաքի միջին նորմաները տատանվում էին 40—70 կիլոգրամի միջև, ապա այս տարի որական 90—100 կիլոգրամ բամբակ հավաքելը սովորական յերեվույթ է առաջավոր կոլտնտեսություններում: Այնուհետև անհրաժեշտ է նշել բամբակի կորուստների դեմ մղվող պայքարի մասին, վերը ծավալված է բամբակի բերքահավաքի ու փոխադրման ասպարեզում: Բամբակացան շրջանները լայն կերպով կիրառել են Հյուսիսային Կովկասի և մյուս յերկրների փորձը՝ կազմակերպելով պիտներական հսկիչ պոստեր, ախտիվացնելով վորակի տեսչությունների աշխատանքը:

Բամբակի բերքահավաքի կամպանիայի վողջ ընթացքը ցույց է տալիս, վոր Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունը բոլշևիկներին ուղղել է այն սխալներն ու թերությունները, վորոնք կային անցյալ տարի: Յեւ յեթե ներկայումս՝ այս ամենապատասխանատու մոմենտին՝ Անդրկովկասի բոլշևիկները թույլ չտան զորացրման տրամադրություններ, ապա Միության բամբակագործական յերկրորդ բազան պատվով կավարտի իր գյուղատնտեսական տարին և դրանով իսկ ստեղծված կլինեն բոլոր պայմանները՝ Անդրկովկասյան հանրապետությունների գյուղատնտեսության հետագա աճման ու ծաղկման համար:

Հաջողությունները պարտավորեցնում են տեսնել նաև թերությունները, և դրա համար եւ մենք և վոչ մի բոլոր չպետք է թուլացնենք կազմակերպական-տնտեսական ղեկավարությունը կոլտնտեսությունների նկատմամբ: Ավելին. ներկայումս անհրաժեշտ է խոսել բամբակի բերքահավաքի տեսպերն առավելագույն չափով ուժեղացնելու մասին: Բանն այն է, վոր բամբակի բերքահավաքն ու մթերումը չի կարողանում հասնել կնգուղների բացման հետեից: Զգալի ճեղքվածք գոյություն ունի բամբակի հասունանալու և նրա հավաքի միջև: Վորոշ շրջաններում, ինչպես, որինակ, Բարդիսի, Աղվաբեդի շրջաններում, ամերիկական բամբակի բերքի վոչ պակաս քան 85 տոկոսն արդեն հասել

է և բամբակն սկսել է թափվել. այդ անասելի կորուստներն է սպառնում՝ հատկապես անձրևների դեպքում, դրա համար ներկայումս ամեն ինչ պետք է ուղղված լինի բամբակի բերքահավաքն արագացնելու գործին:

Այստեղից եւ բամբակամթերումների հաջողության առաջին նախապայանն է՝ բոլոր ուժերը՝ բացի նրանց, վարում գրաված են առնամալաբույլ և առնամացանով՝ ուղղել դեպի բամբակի բերքահավաք:

Ներկայումս չկա ավելի կարևոր խնդիր, քան բամբակի բերքահավաքի ասպարեզում աշխատանքի ճիշտ կազմակերպումը: ՄՏ կայանների ղերեկորներն ու քաղաքիները և հողային մարմինների ղեկավարները պարտավոր են առնալ իրենց կողմից սնանություններում զբաղվել այդ աշխատանքով: Յուրաքանչյուր բրիգադ պետք է ամենորյա առաջադրանք ունենա. ամեն որվա վերջին այդ առաջադրանքը պետք է պարբերաբար ստուգվի և հենց տեղումները վերացվեն աշխատանքին խանգարող բոլոր թերությունները: Համապատասխանորեն պետք է ուժեղացվեն պահանջները շրջանների նկատմամբ և հատկապես հետ մնացող շրջանների: Այսպիսի շրջաններ, ինչպիսին Թուրքի, Չիրալի, Շամխուրի, Աղվամի և այլ շրջաններն են, ամթալի կերպով հետ են մնում և խանգարում են Աղբեջանին՝ արագորեն կատարելու իր պլանը:

Յեւ, վերջապես, պետք է նշել բամբակագործի գործարաններից շատերի թույլ աշխատանքը: Հավաքված բամբակի զգալի մասը մնում է կոլտնտեսություններում կուտակված, վորովհետև բամբակագործի գործարաններն ու մթերակայանները ձգձգում են բամբակի տարան հետ ուղարկելու գործը: Ահա ձեզ մի տիպիկ որինակ. Յեւլալի բամբակագործի գործարանն իր մոտ է պահել մոտ 40.000 բարդան և անմիջապես չի վերադարձրել կոլտնտեսություններին: Դրա հետևանքով 4 կոլտնտեսություն բոլորովին դադարեցրել են բամբակի հանձնումը, քանի վոր տարա չկա բամբակը փոխադրելու համար: Դժվար չե այստեղից յեղրակացնել, վոր բամբակագործի գործարանների այսպիսի աշխատանքը նոր կանալներ է ստեղծում բամբակի կորուստների և կուտակային տարբերի կողմից հափշտակվելու համար:

Ահա յերեք ավելի քան կարևոր հարցեր, վորոնք վճռական նշանակություն ունենում են բամբակամթերումների

համար: Պետք է յենթադրել, Վոր Անդրկովկասի կուսակցական
կազմակերպություններն անմիջապես կուղղեն այս թերություն-
ները և ել ավելի յեռանդով կապաքարեն պլանը ժամկետից առաջ
կատարելու համար:

Բամբակի բարձր բերքը՝ նրա հետ և մթերումները բոլորե-
կորեն անցկացնելը՝ կամրացնի կոլտնտեսությունները և ունևոր
կգարձնի կոլտնտեսականներին: Անդրկովկասի հանրապետու-
թյունները կարող են որինակելի գյուղատնտեսություն ունենալ,
և կունենան: Դրա յերաշխիքը—Անդրկովկասի կուսակցական
կազմակերպության ամուր, բոլորեկյան ղեկավարությունն է:

Համ Կ(Բ)ն Անդրկովկասի Բարտուղար
ԸՆԿ. ԱՄԵՐԵՆՏԻ ԲԵՐԴԱ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԿ(Բ)Կ ԿԵՆՏՐԱԼՍԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ԴԱՅԲԱՐՈՒՄ

Յերկու տարի առաջ՝ 1931 թվականի հոկտեմբերի 31-ին, մեր կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեն Անդրկովկասի և հանրապետությունների կենտկոմների ղեկավարների հիման վրա հատուկ վորոշում կայացրեց՝ Անդրկովկասի կուսակցական և տնտեսական կազմակերպությունների աշխատանքի մասին:

ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմն այդ վորոշումով Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունների առջև Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի տնտեսական ու կուլտուրական շինարարության մի շարք խնդիրներ դրեց և ծավալուն ծրագիր տվեց, պահանջելով վճարաբար լուծել այն սխալներն ու խոտորումները, վորոնք այդ ժամանակաշրջանում տեղի էին ունեցել Անդրկովկասում, զլխա՝ վորոշակա՝ գյուղում:

«Անդրկովկասում և ազգային կոմկուսներն կենտրոնական կոմիտեները, — ասված էր այդ վորոշման մեջ, — զգալի աշխատանք ծաղալելով գյուղատնտեսության վերակառուցման ասպարեզում, ընդգրկեցին աշխատանքի առավելապես տեխնիկական կոզմը, չափահանվեցին գյուղացիության (չքաղվոր ու միջակ մասնական) քաղաքական ճիշտ ղեկավարումը»:

Հատկապես այդպիսի սխալների և ամենակոպիտ խոտորումների պատճառով, «չնայած Անդրկովկասյան գյուղացիության հիմնական մասնանները շրջադարձ էին կատարել դեպի գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցումը, կուլակային և հակախորհրդային տարրերը հնարավորություն ստացան ոգտագործելու թույլ արված սխալներն ու խոտորումները՝ իրենց

ազդեցությունը գյուղում աշխուժացնելու համար» (ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վորոշումից):

Մեր խնդիրն էր՝ ուղղելով այդ սխալները, վոչ թե խոսքով՝ այլ գործով կոզել Կենտկոմի դիրեկտիվները կենսագործելու համար:

Մեր խնդիրն էր՝ ամրացնել Անդրֆեդերացիան, միաժամանակ լայն ծավալելով հանրապետությունների ինքնագործունեությունը ու տնտեսական նախաձեռնությունը, փոխադրել Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունները տնտեսական-քաղաքական խնդիրներին իրականացման հունը, դուրս քշելով «ատամանչինայի» և խմբակայնության ամեն տեսակ տարրերը:

Խորհրդային Միության ինդուստրացման բուռն աճումը, այն հաջողությունները, վորոնք ձեռք բերինք մենք մեքենաշինական, ավտոմոբիլային ու ավիացիոն արդյունաբերության մեջ և գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման ասպարեզում, պահանջում էին զգալի չափով ավելացնել նավթի հանույթը և վերամշակումը: Այդ խնդիրն իրականացնելու համար մղվող պայքարում մեծ հաջողություններ ձեռք բերեց Ադրբեջանի նավթարդյունաբերությունը: Յեթե 1932 թվականին «Ադնեվթը» տվել էր 12.631 հազար տոնն նավթ, ապա 1933 թվականին նավթարդյունաբերությունը վոչ միայն հաջողությամբ և իրականացնում 14.400 հազար տոնն նավթի տարեկան պլանը կառարելու խնդիրը, այլև կատարում և կառավարության 500 հազար տոնն նավթի լրացուցիչ առաջադրանքը: Յեթե այս տարվա հունվարին նավթահանքերում նավթի որական միջին հանույթը կազմում էր միայն 30.335 տոնն, ապա հոկտեմբերին հանույթը հասավ 52 հազար տոննի: «Ադնեվթը» դեռ յերբեք այդպիսի հասկալիական քանակության նավթ չի տվել: 1932 թվականին առավելագույն որական միջին հանույթը կազմում էր 35.962 տոնն (ապրիլին), 1931 թվականին՝ 39.706 տոնն (ոգոստոսին):

Միջանի ամսվա ընթացքում աճեցին նոր նավթահանքեր (Լոկ-Բատան, Կալա), վորոնք իրենց հարստությամբ արդեն հայտնի դարձան վոչ միայն Անդրկովկասին, այլև ամբողջ Միությանը:

Ադրբեջանի նավթարդյունաբերության այդ հաջողություններն արդյունք էին ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի և անձնապես ընկ. Մտալինի ամենորյա ղեկավարության ու ոպերատիվ ողնության, արդյունք էին Բազմի պրոլետարիատի, Բազմի բոլշևիկների

հեղուսական պայքարի, արդյունք էլին այն հանգամանքի՝ վեր Անդրկովկասի ամբողջ կուսակազմակերպությունը պայքարի լծվեց նավթի համար:

Այդ հաջողություններն ավելի ևս պարտավորեցնում են մեզ պայքար ձգել Ադրբեյջանի նավթարդյունաբերության մեջ դեռ գոյություն ունեցող թերությունների դեմ:

Դեռ մոտ ժամանակներս եր, վեր Անդրբեյջանում արձանագրեց, թե «Ազնեվթի» ապարատի վերակառուցումը՝ Համկ(բ)ի Կենտկոմի անխաղաղությանը վերաբերյալ վերջնական հիման վրա, մինչև այժմ իր զգալի մասով ձևականորեն և կատարվում: Համկ(բ)ի Կենտկոմի 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վերջնական մատնա-նշումն այն մասին, թե «Ազնեվթի» տնտեսական ղեկավարությունը մեծ դանդաղություն է ցուցաբերում իր աշխատանքի վերակառուցման նկատմամբ, իրեն պահպանում է իր այժմյա-կանությունը: Չի վերացվել պահպանողականությունը, չկա տեխնիկական վերակառուցման հարցերը համարձակորեն լուծելու կարողություն, բավականաչափ պայքար չի ծավալվում տեխնիկա-յի յուրացման համար, մանավանդ հորափորման ասպարեզում: Կենտրոնական կոմիտեի այն առաջադրանքը, վեր 1933 թվականի վերջերին պլանից դուրս փորվի 300 նոր նավթահոր, անբավարար է կատարվում: Այդ «300»-ից փորման պրոցեսումն է գտնվում 70 նավթահոր, դրանցից շահագործման է հանձնված մոտ 20 նավթահոր: Այդ դրությունը լուրջ յերկյուղ է ներշնչում Համկ(բ)ի Կենտկոմի մարտական առաջադրանքի կատարման նկատմամբ, մանավանդ, յեթե աչքի առաջ ունենանք, վեր 1934 թվականին յենթադրվում է զգալիորեն բարձրացնել հանույթի պլանը:

Մենք կարող ենք 1934 թվականին յերկրին տալ և պետք է տանք 22 միլիոն տոնն նավթ՝ փոխանակ 1933 թվականի 15 միլիոն տոննի: Դրա համար անհրաժեշտ է ամենայն վճռականու-թյամբ վերացնել հանգստացման այն տարրերը, վերջնա գոյու-թյուն ունեն վերջին ժամանակներս թե «Ազնեվթում» և թե Բազմի կազմակերպության առանձին ողակներում: Դրա համար անհրաժեշտ է ինչպես հարկն և վերակառուցել «Ազնեվթի» ամբողջ աշխատանքը, լայն ծավալել նավթային տնտեսության տեխ-նիկական վերակառուցման հետագա աշխատանքը, առավելագույն չափով ռզտագործել գոյություն ունեցող սարքավորումը և ինչ

դնով ել լինի՝ կատարել նոր նավթահորերի փորման պլանը, մեքենայացված կայուն հանույթի հիման վրա կազմակերպել նավթահորերի նորմալ շահագործումը, ապահովել նավթի պահ-պանումն ու արտահանումը, կատարել Անդրբեյջանի վերջնական նոր նավթաբեր տարածությունների պատրաստման և յուրացման մասին:

ԱՍՖնշ-ի ինդուստրացման արագ տեմպը վերջին տարիներս զգալիորեն բարձրացրեց արդյունաբերության տեսակարար կշիռը ԱՍՖնշ ժողովրդական տնտեսության մեջ: Անդրկովկասն ազրա-րային հետաքննաց յերկրից վերածվեց ինդուստրիալ-ազրարային յերկրի:

Անդրկովկասի երկտրակայանների կարողությունը 1921 թ. 92 հազար կիլովատից 1931 թ. հասել էր 167 հազար կիլովատի, իսկ 1933 թվականին արդեն հասավ 304.800 կիլովատի: 1933 թվականին գործարկվեցին այնպիսի հզոր երկտրակայաններ, ինչպիսիք են Չոբանիգրակայանը, Ռիմգեխի առաջին հերթի ազրեդատը և այլն, 1934 թվականին գործարկվելու յեն Բանա-ֆեռի ճիւղակայանը, Ռիմգեխի և Չոբանի յերկրորդ հերթի ազրե-դատները, Տղվաշելու կենցրեգեղանի ռզե-կեկտրակայանը և մի շարք այլ երկտրակայաններ:

Չնայած դրան, Անդրկովկասն երկտրաներդիայի սուր կարիք է զգում: Արդյունաբերության կարեւորագույն յրեկտե-րի զարգացումը (ֆերրո-մարգանեց, Ալյանիլերդու պղնձահան-քերը, Չիաթուրի մարգանեցի հանքերը, Դարաքիլիսայի քիմիական կոմբինատը, Մուրամի լեռնանցը և այլն) զգալի չափով սահմա-նավորվում է երկտրաշինարարության ծավալով ու տեմպով: Յե-թե ժամանակին չավարտվի սկսված երկտրակայանների շինա-րարությունը և անհապաղ չձեռնարկվի նորերի կառուցմանը (Խրա-մի, Թարթարի, Մուղան-Մալյանի և այլ երկտրակայաններ), ապա արդյունաբերական մի շարք կառուցվող ձեռնարկություններ ստիպված կլինեն սահմանափակել իրենց նախագծված կարողու-թյունը: Այդ վերաբերում է առանձնապես շատ երկտրաներդիա պահանջող այնպիսի ձեռնարկություններին, ինչպիսիք են Չեստա-ֆոնի ֆերրո-մարգանեցի գործարանը՝ 50 հազար տոնն արտա-դրականությամբ, վոր կառուցված է տեխնիկայի վերջին խոսքի համաձայն: Այդ գործարանի առաջին յերկու երկտրա-հնոցն արդեն հանձնված է շահագործման:

Միութենական միտադաճումն հարաճուն կարիքը մարզանցի նկատմամբ՝ պահանջում է բացառիկ ուշադրութիւն նվիրել արդյունաբերութեան այդ ճուղին: Միութեան մեջ մարզանցի ամենահարուստ հանքերը, Ձիթուրի հանքերը, մինչև այժմ ել գտնվում են անբավարար վիճակում: Չնայած վերջին շրջանում կատարված հառաջընթացին (յերբորդ յեռաձայակում մարզանցի պլանը կատարվել է 96 տոկոսով՝ հանդեպ առաջին կիսամյակի 67 տոկոսի), արդյունաբերութեան այդ կարևորագույն ճյուղը կարող ենք բարձրացնել միմիայն այն դեպքում, յերբ արժատապես վերակառուցենք Ձիթուրի հանքերը, բազմակողմանի կերպով մեքենայացնելով արտադրական բոլոր պրոցեսները:

Մի հոգիվածի շրջանակներում հնարավոր է մանրամասն կանգ առնել ԱՍՖՍՀ-ի արդյունաբերական զարգացման բոլոր ճակատամասերի վերա (Տղվարչելու շինարարութիւնը, Տղվիրուլու անխահանքերը, Ալահվերդու և Ղափանի պղնձահանքերը և այլն):

Նավթը, մարզանցը, քիմիան, ածուխը, մեքենաշինութիւնը և արդյունաբերութեան մյուս ճյուղերը փոխեցին ԱՍՖՍՀ-ի կերպարանքը, արագացրին գյուղատնտեսութեան սոցալիստական վերափոխման պրոցեսը: Կոլտնտեսութիւնների կազմակերպական-տնտեսական ու քաղաքական ամրացման ասպարեզում վրձնական դեր խաղաց կոլտնտեսութիւնների կոնկրետ ոպերատիվ դեկավարման ուժեղացումը, վորն անց են կացնում Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութիւնները և քաղբաժինները գյուղում: Տեղի յե ունենում ԱՍՖՍՀ-ի կոլեկտիվացման հետագա աճումը: Այդպիսի դրութիւն հնարավոր յեղավ այն պատճառով, վոր գյուղատնտեսութեան տեխնիկական վերակառուցումը, վորն անց է կացնում կուսակցութիւնն Անդրկովկասում, սերտորեն շաղկապվեց գյուղացիութեան, նրա չքավոր ու միջակ մասսաների ամենորոյա քաղաքական դեկավարման հետ: Գյուղի շրջանային և ստորին ապարատն ուշի-ուշով վերանայվեց և ամրացվեց նոր ստուգված կադրերով: Քաղաքներից շրջանները և շրջաններից գյուղերը և ծայրամասերը նստվեցին հազարավոր լավագույն աշխատավորներ: Վոչ լրիվ տվյալների համաձայն՝ ամբողջ Անդրկովկասում վերջին յերկու տարում շրջաններն ու գյուղերն են ուղարկվել մոտ 12 հազար հոգի, վորոնց թիւում մոտ 2500 մասնագետ:

ՀամԿ(բ)Կ Կենտկոմը 1931 թ. հոկտեմբերի 31-ի վորոշման

մեջ մատնանշել եր, վոր Անդրկովկասի գյուղատնտեսութեան մեջ տեխնիկական հատուկ մշակութիւններ արժատացնելու ասպարեզում մեր ձեռք բերած հաջողութիւնները «Անդրկովկասի գյուղատնտեսութեան պայմաններում թագնված վիթխորի հնարավորութիւնների ոգտագործման միայն սկիզբն են՝ առահովելու Խորհրդային Միութիւնը մեծարժեք տեխնիկական հատուկ մշակութիւններով»:

ՀամԿ(բ)Կ Կենտկոմի այդ ցուցումը գործողութեան ծավալուն ծրագիր տվեց Անդրկովկասի գյուղատնտեսութեան վերակառուցման համար: Նա վորոշեց այդ գյուղատնտեսութեան հետագա զարգացման ուղիները: Անդրկովկասը դառնում է Խորհրդային Միութեան բամբակագործական յերկրորդ բազան: Արդեն ընթացիկ տարվա գարնանացանի կամպանիայի ժամանակ վճռական բեկում ուրվագծվեց բամբակագործական տնտեսութեան մեջ: Քաղհանի ու մշակման ասպարեզում խնամքով կատարված աշխատանքն ստեղծեց բոլոր անհրաժեշտ պայմանները՝ բամբակը ժամանակին հավաքելու և բամբակ հանձնելու պլանը լրիվ կատարելու համար: Ի տարբերութիւն անցյալ տարվա՝ 1933 թվականին զգալի չափով բարձր և բամբակի հավաքման տեմպը: Յեթե 1932 թ. մինչև նոյեմբերի 15-ն Ադրբեջանում հավաքվել եր 82,242 տոնն բամբակ, ապա 1933 թվականին մինչև նոյեմբերի 27-ն արդեն հավաքվել եր 109 հազար տոնն բամբակ (պլանի 85,2 տոկոսը): Կան բոլոր պայմանները՝ հավաքման կամպանիան նորմալ ավարտելու համար: Սակայն աշխատանքի այդ կարևորագույն ճակատամասում ել մենք մի շարք թերութիւններ ունենք: Վերջին որերս բերքահավաքի տեմպն Ադրբեջանում և Վրաստանում անբավարար ե: Մեր խնդիրն է՝ ԱՍՖՍՀ-ի բամբակի ամբողջ բերքը հավաքել ինչ գնով ել լինի: Յեվ այդ խնդիրը կիրառործվի:

Ընթացիկ տարվա գարնանը ՀամԿ(բ)Կ Կենտկոմի և Միութենական Ժողկոմխորհի բամբակի վերաբերյալ տված դիրեկտիվը ԱԿ(բ)Կ ԿԿ-ին և ԱՍՍՀ-ին գործողութեան ծրագիր դարձավ այս տարվա պլանը կատարելու և առաջիկա գյուղատնտեսական կամպանիան նախապատրաստելու համար:

Ընթացիկ տարվա բերքը բաշխելու վերաբերյալ առանձին շրջանների և կոլտնտեսութիւնների նախնական տվյալները վկայում են կոլտնտեսութիւնների յեկամարերութեան զգալի

աճման մասին: Յիթե 1932 թվականին Ադրբեջանի բամբակա-
ցան շրջաններում կոլտնտեսականը մեկ աշխուրի դիմաց ստանում
էր 2—3 կիլոգրամ հացահատիկ, ապա այս տարի 5—10 կիլոգրամ
հացահատիկը մի աշխուրի համար կոլտնտեսություններում դառ-
նում է սովորական յերևույթ, իսկ մի շարք կոլտնտեսություն-
ներում յուրաքանչյուր աշխուրին հասնում է 15—20 կիլոգրամ
հացահատիկ: Որինչև՝ Կաթիագիմի շրջանի Այբխալի գյուղի
Ստալինի անվան կոլտնտեսության մեջ մի աշխուրին հասնում է
13,7 կիլոգրամ հացահատիկ և 9,4 կիլոգրամ կեր: Ախմեդլիում
մի աշխուրին հասնում է 14,3 կիլոգրամ հացահատիկ և 9,4
կիլոգրամ կեր: Կարիագինի շրջանի Ասադա-Սալախլի գյուղի
Վորոշիլովի անվան կոլտնտեսության մեջ մի աշխուրին հասնում է
45,8 կիլոգրամ հացահատիկ: Աղզամի ՄՏԿ-ի գործունեություն-
ը շրջանում կոմյունիստական Ռամազանովը հարվածային աշխատան-
քով 8 ամսում իր ձեռք բերած աշխուրերի համար ստացել է 203 փ-
հացահատիկ՝ անցյալ տարվա 30 փթի փոխարեն. նա գնել է կով,
հորթ, տնային թռչուն, տնային պիտույքներ և դեռ 500 ռուբլի
յիլ առձեռն փող ունի: Գյուղախումբ գյուղի (Ղամարլի շրջանի
ՄՏԿ, Հայաստանում) բամբակացան-խաղողագործական կոլտն-
տեսությունների մեջ՝ կոլտնտեսական Արտակ Ալոյանը, իր ընտանի-
քի հետ միասին, վաստակել է 415 աշխուր՝ յուրաքանչյուրը 20
ռուբլի 36 կոպեկ արժողությամբ, և այդպիսով մի տարում
վաստակել է մոտ 8500 ռուբլի: Այդ գումարի հաշվին նա հաս-
տատուն գնով ստանում է 1760 կիլոգրամ հացահատիկ, 830
կիլոգրամ խաղող, 415 կիլոգրամ լոբի և այլն: Կոլտնտեսության
յեկամուտը 1932 թվականի 501 հազար ռուբլուց այս տա-
րի հասել է 690 հազար ռուբլու:

Այդ որինականները կարելի չէ լրացնել բազմաթիվ նմանորինակ
փաստերով, վորոնք ակնառու կերպով ցույց են տալիս, թե ինչ-
պես ճիշտ կիրառված տնտեսական ձեռնարկումների շնորհիվ,
վճարաբար պայքար մղելով կոլտնտեսությունների կազմակեր-
պական ու տնտեսական ամրացման համար, կյանք է դառնում
մեր կուսակցության առաջնորդ ընկ. Ստալինի այն լողունը, թե
կոլտնտեսությունները պետք է դարձնել բուրժուական, իսկ կոլ-
տնտեսականներին՝ ունեոր:

Յիթե բամբակի ասպարեզում Ադրբեջանը դարձել է բամ-
բակագործական յերկրորդ բազան, ապա թեյի ասպարեզում

Վրասանը հանդիսանում է այն միակ երջանը, վորը ՀամԿ(Բ)Կ
Կենտկոմի վորոշմամբ կոչված է յերկրորդ հնգամյակում «նիս-
նականում բավարարելու ամբողջ խորհրդային Միության թեյի
պահանջը»:

Այդ խնդիրն իրականացնելու համար մղվող պայքա-
րում Անդրկովկասի կուսակազմակերպություններն զգալի հաջո-
ղություններ ձեռք բերին վերջին յերկու տարում: 1928 թվակա-
նին թեյի պլանտացիաների տարածությունը կազմում էր ընդա-
մենը 1900 հեկտար, իսկ 1933 թվականին հասավ 33.325 հեկ-
տարի: Վերջին յերկու տարում զգալի աշխատանք կատարվեց
թեյի պլանտացիաների վիճակը բարելավելու համար, ուղղելու
համար այն սխալները, վորոնք կատարվել էին 1932 թվակա-
նին թեյի թփերը անկելու և խնամելու ասպարեզում: Այդ աշխա-
տանքի շնորհիվ, 1933 թվականին, մինչև հոկտեմբերի մեկը,
հավաքվել է 3,032,5 հազար կիլոգրամ կանաչ տերե, վորը կտա-
721 տ. չորացրած թեյ: Բացի դրանից, թեյի կուլտ տերեկնե-
րից պատրաստվել է 430 տոնն ցածրորակ թեյ: Թեյի միջին
բերքը մի հեկտարից 1932 թ. 700 կիլոգրամից 1933 թ. հասավ
850 կիլոգրամի:

Թեյի մշակույթը գոյություն հիմնական աղբյուր դարձավ
թեյարուձական շրջանի կոլտնտեսությունների համար և զգալի-
որեն բարձրացրեց գյուղացիական տնտեսության բարեկեցու-
թյունը: Այդ առնականից ցայտուն որինակ է հանդիսանում
Գուրիան: Ողուրգեթի շրջանում (Գուրիա) կուկետիվացումը հա-
սավ 92,6 տոկոսի: Թեյը դարձավ շրջանի գյուղատնտեսության
հիմնական մշակույթը, 1933 թվին թեյի պլանտացիաների
տարածությունը հասավ 7000 հեկտարի:

Հիմնականում շեշտը դնելով բերքատվության բարձրացման
վրա, Ողուրգեթի շրջանի կոլտնտեսականները կարողացան 1933
թվականին կանաչ տերեի բերքը հասցնել 1.328.870 կիլոգրամի՝
փոխանակ անցյալ տարվա 630.000 կիլոգրամ բերքի, կատարելով
թեյի տերե հանձնելու պլանը ժամկետից 20 որ առաջ, անցյալ
տարվանից 35 որ առաջ: Նազոմարի գյուղն անցյալ տարիները
ցանում էր ընդամենը 350 հեկտար յեգիպտացորեն: Նրա ընակիչ-
ների մեծ մասն աղքատի գոյություն էր պահպանում: Այժմ, բա-
ցի 7 տնտեսությունից, ամբողջ գյուղը կուկետիվացել է: Այս
տարի Նազոմարի կոլտնտեսությունն ունի 265 հեկտար թեյ:

235 հեկտար յեզիպտացորեն, 5 հեկտար ծխախոտ, 5—6 հեկտար այլ մշակույթներ: Բնորոշ է, վոր 265 հեկտար թեյի պլանտացիաներից միայն քսան տոկոսը յուրացված է յեզիպտացորենի տարածություններին, իսկ մնացած մասը նոր հողմասեր են: 1932 թվականին թեյի պլանտացիաների բերքահավաքի տարածությունը կազմում էր 58 հեկտար և տվել էր 16.200 կիլոգրամ թեյ (270 կիլոգրամ մի հեկտարին), իսկ 1933 թվականին բերքահավաքի տարածությունը հասավ 140 հեկտարի և տվեց 56.356 կիլոգրամ թեյ (403 կիլոգրամ մի հեկտարին): Նախքան կոլտնտեսություն կազմակերպվելը, տնտեսությունների մոտ 60 տոկոսը կովազուրկ էր. այժմ 248 տնտեսությունների կովազուրկ է միայն 22 տնտեսություն: Նման պատկեր է տիրում շրջանի նաև մի շարք այլ կոլտնտեսություններում:

Շրջանում սկսվել է նոր տների զգալի շինարարությունը: Կոլտնտեսականները նոր տներ են կառուցում, ձեռք են բերում կահ-կարասիք և տնային այլ պիտույքներ: Առանձին կոլտնտեսությունների ունեւորությունը հասել է այն աստիճանի, վոր Նազոմարիի կոլտնտեսությանը հնարավորություն է տրվել գնելու մի ավտոմեքենա, կազմակերպելու ավտոբուսային հաղորդակցություն՝ կոլտնտեսության և շրջանային կենտրոնի միջև:

Այդ բոլորը նպաստեց մենշևիկների ազդեցության մնացորդների վերացմանն այդ շրջանում, վորն անցյալում հանդիսացել է վրացական մենշևիկների ամրոցը:

Թեյն ամուր արտադրանք է գցել Արևմտյան Վրաստանի գյուղացիական տնտեսության եկոնոմիկայում: Նույն ճանապարհով են ընթանում ցիտրուսային մշակույթները (մտնդարին, կիտառալին քայլերն են այդ մշակույթների զարգացման ճանապարհին՝ Անդրկովկասի մերձարևադարձային շրջաններում: Ընթացիկ տարում ցիտրուսային մշակույթների պլանը կատարվեց: Կահավաքվի մինչև 80 միլիոն ցիտրուսային պտուղ (մանդարին և այլն):

Մինք պետք է կենսադործենք ընկ. Սալիմի ցուցումը և ստեղծենք այնպիսի պայմաններ, վոր Աջարստանի, Արևադիայի, ամեն մի գյուղացի մշակի ցիտրուսային տունկեր, թեկուզ նվազագույն չափով (30—40 թուփ տնտեսության մեջ): Այն ժամա-

նակ մոտակա միջանի տարում մենք կկարողանանք տալ այնպիսի քանակությամբ ցիտրուսային պտուղներ, վոր հիմնականում կբավարարենք խորհրդային Միության աշխատավոր ազգային կուլտուրային պահանջները: Դրա համար անհրաժեշտ է ոգնություն կազմակերպել, վոր ցիտրուսային մշակույթները լայն չափով արմատանան մերձարևադարձային գոտու բոլոր գյուղացիական տնտեսություններում: Ցիտրուսային մշակույթների մասսայական զարգացման համար հատուկ նշանակություն ունի տնկարանների կազմակերպումը: Յերկրի և առաջին հերթին Աջարստանի ու Արևադիայի, կուսկազմակերպություններն արդեն լծվել են այդ աշխատանքին՝ վորպես հասարակական նշանակություն ունեցող կարևորագույն մարտական տնտեսական առաջադրանքի:

Անդրկովկասի բոլորիկները կկարողանան արդարացիել այն բացառիկ ուշադրությունը, վորը նվիրում է Անդրկովկասի գյուղատնտեսության այդ ճյուղին մեր կուսակցության առաջնորդ ընկ. Սալիմը:

Թեյի, ցիտրուսային տունկերի և մի շարք այլ հատուկ տեխնիկական մշակույթների հետագա զարգացման հեռանկարները մեծ չափով կախված են ներկայումս ծավալվող չորացման այն աշխատանքների հաջողությունից, վորոնք կատարվում են այսպես կոչված Կոխիդայի դաշտավայրում, Ռիոնի ավերում, Փոթիի խոնավ մերձարևադարձի շրջանում: Առաջիկայում 200.000 հեկտարից ավելի չորացված ճահիճները կկազմեն այն մասերը, վորտեղ զարգացում կստանան թեյը, մանդարինը, կիտրոնը և այլն:

Անդրկովկասի գյուղատնտեսության կարևորագույն ճյուղերից մեկն է նաև ծխախոտը: 1933 թվականին ամբողջ Անդրկովկասում ծխախոտի բուսած 24.472 հեկտար տարածությունը պետք է տա 14.580 տոնն ծխախոտ: Արևադիան, վորը տալիս է բարձրորակ ծխախոտի հիմնական մասան, հաջողությամբ մղրցում է արտաքին շուկայում Թյուրքիայի լավագույն ծխախոտների հետ: Ծխախոտի բերքահավաքն արդեն ավարտվել է, ձեռնարկված է մթերման: Մթերման ընթացքը վստահություն է ներշնչում, վոր աշխատանքի այդ շնադավառում էլ Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունը կկարողանա իրագործել կուսակցության կողմից իր առաջ դրված խնդիրները:

Արագորեն աճում է ԱՍՖՅՆ-ի գյուղատնտեսության մեքենայացումը, ստեղծվում է տեխնիկական ամուր բազա: Կոմբայն-

235 հեկտար յեղիպտացորեն, 5 հեկտար ծխախոտ, 5—6 հեկտար այլ մշակույթներ: Բնորոշ է, վոր 265 հեկտար թեյի պլանտացիաներից միայն քսան տոկոսը յուրացված է յեղիպտացորենի տարածություններից, իսկ մնացած մասը նոր հողամասեր են: 1932 թվականին թեյի պլանտացիաների բերքահավաքի տարածությունը կազմում էր 58 հեկտար և ավել էր 16.200 կիլոգրամ թեյ (270 կիլոգրամ մի հեկտարից), իսկ 1933 թվականին բերքահավաքի տարածությունը հասավ 140 հեկտարի և ավելց 56.356 կիլոգրամ թեյ (403 կիլոգրամ մի հեկտարից): Նախքան կոլտնտեսություն կազմակերպվելը, տնտեսությունների մոտ 60 տոկոսը կովաղուրկ էր. այժմ 248 տնտեսություններից կովաղուրկ է միայն 22 տնտեսություն: Նման պատկեր է տիրում շրջանի նաև մի շարք այլ կոլտնտեսություններում:

Շրջանում սկսվել է նոր տների զգալի շինարարությունը: կոլտնտեսականները նոր տներ են կառուցում, ձեռք են բերում կահ-կարասիք և տնային այլ պիտույքներ: Առանձին կոլտնտեսությունների ունեւորությունը հասել է այն աստիճանի, վոր նախմարքի կոլտնտեսությանը հնարավորություն է տրվել զննելու մի աշտոնեքնիս, կազմակերպելու ավտորուսային հաղորդակցություն՝ կոլտնտեսության և շրջանային կենտրոնի միջև:

Այդ բոլորը նպաստեց մենշևիկների ազդեցության միացորդների վերացմանն այդ շրջանում, վորն անցյալում հանդիսացել է վրացական մենշևիկների ամրոցը:

Թեյն ամուր արտատներ է գրել Արևմտյան Վրաստանի գյուղացիական տնտեսության հիւնոսմիկայում: Նույն ճանապարհով են ընթանում ցիտրուսային մշակույթները (մանդարին, կիտրոն, նարինջ), թեպետ մեր ունեցած հաջողությունները միայն առաջին քայլերն են այդ մշակույթների զարգացման ճանապարհի վրա: Անդրկովկասի մերձարևադարձային շրջաններում: Ընթացիկ տարում ցիտրուսային մշակույթների պլանը կատարվեց: Կհավաքվի մինչև 80 միլիոն ցիտրուսային պտուղ (մանդարին և այլն):

Մենք պետք է կենսագործենք ընկ. Ստալինի ցուցումը և ստեղծենք այնպիսի պայմաններ, վոր Աջարստանի, Աբխազիայի, ամեն մի գյուղացի մշակի ցիտրուսային տունկեր, թեկուղ նվազագույն չափով (30—40 թուփ տնտեսության մեջ): Այն ժամա-

նակ մոտակա միջանի տարում մենք կկարողանանք տալ այնպիսի քանակությամբ ցիտրուսային պտուղներ, վոր հիմնականում կբավարարեն Սորերդային Միության աշխատավոր ազգայնականության պահանջները: Դրա համար անհրաժեշտ է ոգնություն կազմակերպել, վոր ցիտրուսային մշակույթները լայն չափով արմատանան մերձարևադարձային գոտու բոլոր գյուղացիական տնտեսություններում: Գիտություն մշակույթների մասնագիտական զարգացման համար հատուկ նշանակություն ունի տնկարանների կազմակերպումը: Յերկրի և առաջին հերթին Աջարստանի ու Աբխազիայի, կուսկազմակերպություններն արդեն լծվել են այդ աշխատանքին՝ վորպես հասարակական նշանակություն ունեցող կարևորագույն մարտական տնտեսական առաջադրանքի:

Անդրկովկասի բոլշևիկները կկարողանան արդարացիել այն բացառիկ ուղղորությունը, վորը նվիրում է Անդրկովկասի գյուղատնտեսության այդ ճյուղին մեր կուսակցության առաջնորդ ընկ. Ստալինը:

Թեյի, ցիտրուսային տունկերի և մի շարք այլ հատուկ տեխնիկական մշակույթների հետագա զարգացման հեռանկարները մեծ չափով կախված են ներկայումս ծավալվող չորացման այն աշխատանքների հաջողությունից, վորոնք կատարվում են այսպես կոչված Կոխիդայի դաշտավայրում, Ռիոնի ափերում, Փոթիի խոնավ մերձարևադարձի շրջանում: Առաջիկայում 200.000 հեկտարից ավելի չորացված ճահիճները կկազմեն այն մասսիվը, վորտեղ զարգացում կստանան թեյը, մանդարինը, կիտրոնը և այլն:

Անդրկովկասի գյուղատնտեսության կարևորագույն ճյուղերից մեկն է նաև ծխախոտը: 1933 թվականին ամբողջ Անդրկովկասում ծխախոտի բուսած 24.472 հեկտար տարածությունը պետք է տա 14.580 տոնն ծխախոտ: Աբխազիան, վորը տալիս է բարձրորակ ծխախոտի հիմնական մասսան, հաջողությամբ մղրցում է արտաքին շուկայում Թյուրքիայի լավագույն ծխախոտների հետ: Ծխախոտի բերքահավաքն արդեն ավարտվել է, ձեռնարկված է մթերման: Մթերման ընթացքը վստահություն է ներշնչում, վոր աշխատանքի այդ շրջանավառում էլ Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունը կկարողանա իրագործել կուսակցության կողմից իր առաջ դրված խնդիրները:

Արագորեն աճում է ԱՍՅԽԶ-ի գյուղատնտեսության մեքենայացումը, առեղծվում է տեխնիկական ամուր բազա: Կոմբայն-

ները—գյուղատնտեսական բարդ մեքենաներն արդեն աշխատում են Անդրկովկասի դաշտերում: 1933 թ. աշնանն աշխատում եր 67 մեքենատրակտորային կայան՝ 4131 անրակտորով (1931 թ. 1409 տրակտորի փոխարեն):

ԱՍՖՆՀ-ի տնտեսական շինարարությունն ճակատում ձեռք բերված այդ նվաճումներն հետմիտան Անդրկովկասի կուսակազմակերպություններն զգալի հաջողությունների հասան նաև «ձեռով ազգային, բովանդակություն սոցիալիստական» կուլտուրայի համար մղվող պայքարում: Ընդհանուր տարրական ուսուցման կենսագործումը, մանկական հիմնարկների, դպրոցների, կուլտուրական ոճախների ցանցի ծավալումը քաղաքում ու գյուղում, բարձրագույն կրթությունն զարգացումը վերջին տարիներին, վերջ Անդրկովկասի արդյունաբերությունը և գյուղատնտեսությունն արդեն ավելի տեղական ազդեցությունների բանվորների, բանվորուհիների, կոլտնտեսականների ու կոլտնտեսուհիների շարքերից դուրս յեկած ինժեներներ, ագրոնոմներ և ուսուցիչներ, մարքսիզմ-լենինիզմի կրթականների՝ Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի ու Ստալինի՝ թարգմանություններն ազգային լեզուներով, արվեստի զարգացումը (թատրոն, կինո, յերաժշտություն, նկարչություն)—ավելի բարձր աստիճանի հասցրին Անդրկովկասի կուլտուրական շինարարությունը:

Այդ աճումը տեղի յե ունենում իդեոլոգիական ճակատում մղվող դասակարգային կատաղի պայքարի պայմաններում:

Կուսակցական կազմակերպությունների ամրացումը, գաղափարական-քաղաքական մակարդակի բարձրացումն ու ժեղացրին կուսակցական զգաստությունն այն պայքարում, վերջ մղվում և ամեն գուշնի օգորտունխտների, նախ և առաջ մղ ու կոնխտներ ղի դեմ՝ կուսակցության հիմնական գծի համար, այն պայքարում, վերջ մղվում և դասակարգային թշնամիների դեմ մեր աշխատանքի կոնկրետ ճակատամարտում:

Այդ բոլորը պայմանավորեց ամբողջ կազմակերպության գաղափարական-քաղաքական մակարդակի աճումը և վոշնացրեց խմբակայնություն ու անկղբունք պայքարի մնացորդները, վերջ յերկար ժամանակ խանգարում եյին Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունների գործնական աշխատանքին:

Կարելի յե ամսե-ամիս հետեել, թե ինչպեա կոմունիստների ուշադրություն ու ժեղացումը դեպի արդյունաբերություն ու գյուղ-

ատնտեսություն կոնկրետ հարցերը, բարձրանում և նրանց նշանակությունն արտադրական պրոցեսում, աճում և նրանց ավանդարդային դերը:

Իրականացնելով Լենինի պատգամները և ընկ. Ստալինի ցուցումները, կուսակցության 16-րդ համագումարում նրանոր ուժով աված ցուցումներն ազգային հարցի մասին, Համ Կ(բ)Կ Անդրյերկումը և հանրապետությունների կենտկոմներն, ևլ ավելի ամրացրին Անդրկովկասի աշխատավորների յեղբայրական հպմբաշխությունը, ևլ ավելի ամրապնդեցին Անդրֆեդերացիան, միաժամանակ ծավալելով հանրապետությունների տնտեսական նախաձեռնությունն ու ինքնագործունեյությունը:

Սոսելով մեր հաջողությունների մասին, մենք ամենևին չենք մոռանում, վեր դեռ շատ բան թերի յենք կատարել, վեր մեր աշխատանքում դեռ շատ թերություններ կան, վերոնց վրա յուրաքանչյուր առանձին դեպքում կենտրոնացվում ե, ամբողջ կուսակազմակերպության ուշադրությունը՝ դրանք վճռաբար ուղղելու համար:

Վճռաբար ուղղելով մեր բոլոր բացերը, մեծ ուշադրություն նվիրելով նալթի, բամբակի, թեյի, ծխախոտի և ցիտրուսային մշակութայնների հարցերին, ընկ. Ստալինն ոգնեց մեզ ձեռք բերելու այնպիսի հաղթանակներ ու նվաճումներ, վերով այսոր պարծենում ենք մենք և վերոնց ամրացնելու համար պայքար և մղում Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունը:

Անդրկովկասի կուսակազմակերպությունը, Համ Կ(բ)Կ-ի ամենահալատարիմ ջոկատներից մեկը, կուսակցության 17-րդ համագումարն և գնում միասնականորեն, միաձույլ կերպով, գաղափարականորեն համախմբված լենինյան կենտրոնական կոմիտեյի և վեր կուսակցության առաջնորդ ընկ. Ստալինի շուրջը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԸ

1. ՎԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ԿՐԱԿՆԵՐԸ...

Հարուստ ու պայծառ ե խորհրդային բազմազգ Անդրկովկասը: Բնությունն այստեղ եր, ինչպես Ուրալում, շուրջ ե յեղիլ Ինչ ասես, վոր չկա Խորհրդային Անդրկովկասի լեռնաշղթաներում: Նավթ, քարածուխ, յերկաթահանք, մարգանց, պղինձ, ցինկ, ալումիդ, մոլիբդեն, գումրրին և բազմաթիվ մոչ հանքային առանձինք: Յերկրի յերեսին — բամբակ, ծխախոտ, մետաքս, թեյ, ցիտրուսներ, դամիներ, խաղող, շաքարան, ճաղոնական արմավ, ֆեյխոյա, արմավենի, յեղեգներ և ծաղիկներ, ծաղիկներ: Անհնարին ե հաղիլ այն բազմապիսի մերձարևադարձային բուսականությունը, վոր ցրված ե սև-ծովյան ծովափին:

Խորհրդային Անդրկովկասն անսպառ հարուստ ե գույններով: Հաղիլ թե ամբողջ աշխարհում մեկ այլ տեղ կարելի լինի գանել գույների այդպիսի յերմիներանգություն, այնպիսի սքանչելի մոզայիկա: Յեվ այդ բոլորը գտնվում են Կովկասյան լեռնաշղթայի հպարտ ու անեղ լեռներին ստվերներում ու լանջերին: Ինչպիսի ուժ, հզորություն ու մեծություն ե բութում նրանցից: Ինչպիսի հորիզոններ են բացվում Կադրեկի ձյունապատ դադաթից:

Ասալիք, վորը ծնվել ե Վրաստանում, այդ լեռների ստորոտներում, Ստալինը, վորը ներծծել ե իրմեջ նրանց ամենահզոր գեղեցկությունը, Լենինին համեմատում եր լեռնային արծվի հետ... Լենինը... լեռնային արծիվ ե, վորը պայքարի մեջ չգիտե թե ինչ բան ե վախը և կուսակցությունը համարձակորեն առաջ ե տանում ուղևորական հեղափոխական շարժման անհայտ ուղիներով: Հիանալի համեմատություն: Ինչը կարող ե ավելի վեհ լինել արծվից, վորը ճախբում ե Կովկասյան լեռների դադաթները վրա:

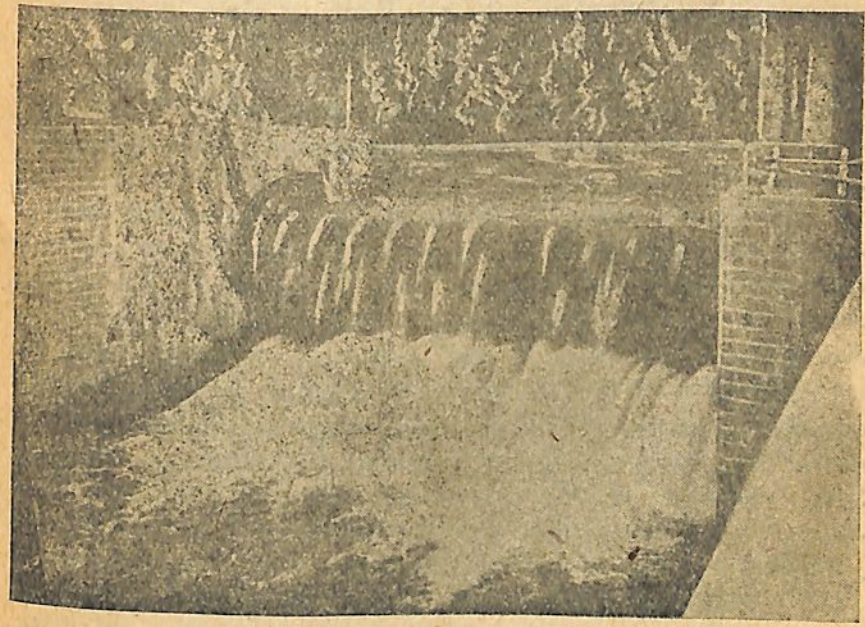
Կովկասյան լեռների սառցաբաններից հոսում են փոթորկալ գետեր ու գետակներ: Հատկապես հզոր գետեր են Սև-ծովյան ծովափի ու Արևմտյան Վրաստանի գետերը: Հալերժական ձյան բարձունքներից իջնելով մինչև ծովի մակարդակը, նրանք բացառիկ թեք անկումն ունեն — մեկ կիլոմետրին 50 մետր: Այդ շեշտակի անկումը և ապա առատ անձրևները բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում հեղրոկայանների կառուցման համար: Սակայն կալվածատիրական բուրժուական Ռուսաստանի, մենչեկյան Վրաստանի ազգային ճնշման պայմաններում գետերի ուժն անտեղի կորչում եր: Նա եկղորթիկ նյութ եր հանդիսանում միայն Պուշկինի ու Լերմոնտովի բանաստեղծական պատկերների համար:

«Այժմ յես տեսնում եմ ծնունդը հեղեղների, Յեվ առաջին շարժումն անեղ փլուզումի»:

(Պուշկին, «Կավկազ»)

Բուլեիզմը այդ փոթորկալի հեղեղներին՝ և վոչ միայն նրանց՝ սախլում ե առաջ մղել սոցիալիզմի դործը:

Վրաստանի խորհրդայնացումից հետո Լենինի առաջին հոգսերից մեկն եր՝ «Բոլոր ուժերով դարգացնել... հարուստ

Չորագետի պատմեղը

յերկրի արտադրողական ուժերը, սպիտակ ածուխն ու վոլոգոլումը: Միջանի տարվա աշխատանքից հետո ստեղծվեցին առաջին հիդրոկայանները Քուռ գետի վրա՝ Թիֆլիսի մոտ, Ռիոն գետի վրա՝ Քուբայիսի մոտ, Զորագետի հիդրոկայանը Հայաստանում և այլն: Ապառաժ լեռներն ստացան յերկաթ-բետոնի կամարներ: Գետերի գահավեժ անկումը ներկայումս արդեն հարյուր միլիոնավոր կիլովատ-ժամերի եներգիա յե ստեղծում: Անդրկովկասի պեյզաժը հարստացավ ելի մեկ տարրով—բարձրավոլտ ցանցի կայաններով:

Մենշեկինների, դաշնակների ու մուսավաթականների տապալումից հետո խորհրդային Անդրկովկասի ելեկտրիֆիկացիան շատ առաջ գնաց:

Ռիոնգետի կարողութունից 13 հազար կիլովատ ծախսվում և Վրաստանի բոլշեկիների ելեկտրավորած Մուրամի լեռնանցքով գնացքները շարժման մեջ դնելու համար: Առաջ միջանի շոգեքարշեր պետք և քարշ տալին գնացքը լեռնանցքով: Ներկայումս ելեկտրաքարշն արագորեն ու թեթև կատարում և այդ աշխատանքը: Ռիոնգետի եներգիայից 8 հազար կիլովատ գնում և խորագույն, միութենական նշանակութուն ունեցող գործարանի—Զատաֆոնիի (Վրաստան) ֆերրոձուլածքների գործարանի սպասարկմանը: Մյուս կայանները լուսավորում ու շարժման մեջ են դնում տասնյակ ու հարյուրավոր ձեռնարկութուններ, նավթ են հանում, լուսավորում են Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի քաղաքներն ու գյուղերը:

Մրանք առաջին քայլերն են միայն: Մինչև այժմ ոգտագործվում և սպիտակ ածուխի պաշարների միայն կես տոկոսը: Սակայն Անդրկովկասն արագորեն առաջ և շարժվում: Ռիոնգետի առաջին յերկու տուրբիններն արդեն գործարկվել են, ներկայումս մոնտաժի յեն յենթարկվում ելի յերկու տուրբին: Զագեսն ընդարձակվում և Բաթումի մոտ կառուցվում և մի նոր ելեկտրակայան: Ամենուրեք յեռում և աշխատանքը: Լուծվում և Հայաստանի Դնեպրոստրոյի—Սևանի հիդրոկայանների հարցը: Սեվան-Զանգվի կասկադի—իրենց յուրրինակությամբ ու մտքի համարձակությամբ բացառիկ գեղեցկութուն ունեցող այդ ելեկտրակայանների—կառուցումը չունի իր նախորդը:

Ծովի մակերևույթից 1916 մետր բարձրության վրա, քարքարոտ լեռներում կաշկանդված Սևանա լիճը, վորն ունի 100

մետր խորություն, դարերի ընթացքում կուտակել և 58,5 միլիարդ խ. մ. ջուր: Յերեսուն գետակներ ու անասման թվով աղբյուրներ ամեն տարի լիճն են թափում 720 միլիոն խորանարդ մետր ջուր, իսկ Զանգու գետի միջոցով նրանից դուրս և գալիս ընդամենը 30 միլիոն խորանարդ մետր ջուր: Զրի ավելացած մասը—մեկ միլիարդ 185 միլիոն խորանարդ մետր ջուր—գոլորշիանում և:

Խորհրդային Հայաստանի համարձակ ինժեներներն ու տեխնիկները նախագիծ կազմեցին՝ լճից բաց թողնելու ջրի պաշարների մի մասը, ստիպելով այդ ջրերին իրենց անկման ժամանակ պտտացնել հիդրոկայանների տուրբինները: Իսկ յերդրա հետևանքով լճի մակերևույթն իջնի 50 մետրով և նրա լուծած տարածութունը ներկայիս 1450 քառ. կիլոմետրից հասնի 238 քառ. կիլոմետրի, այն ժամանակ գոլորշիացումը կկրճատվի, հասնելով մինչև 153 միլիոն խորանարդ մետրի, կավելացվի լճից բաց թողնվող ջրի քանակութունը: Յեվ հավիտյան կպտտվեն մոտ 570 հազար կիլովատ կարողութուն ունեցող տուրբինների անիվները:

Համեմատեցեք սա Դնեպրի հիդրոկայանի կարողության հետ—558 հազար կիլովատ, և այն ժամանակ պարզ կլինի այդ մտքի վողջ հոյակապութունը:

Ինչը հիդրոկայաններից և կազմված լինելու Սևան-Զանգվի կասկադը: Նրանցից ներկայումս շինարարության յեռուն շրջանում և գտնվում Քանաքեռի հիդրոկայանը՝ Զանգու գետի վրա, Յերեսանի մոտ: Մոտ 3 հազար հայ, թուրք, ասորի բանվորներ ներկայումս զբաղված են բազայալի ժայռերի մեջ տուներներ փորելով, ամբարտակների ու շլուզների կառուցման վրա, հսկայական խողովակաշարների մոնտաժի վրա: Նախագծի հեղինակն ու շինարարությանը վողջ ներշնչող ինժեներ Հ. Ա. Տեռ-Ասվադադյանն և Կայանը շահագործման և հանձնվելու 1935 թվականի հունվարի մեկին: Յերկրորդ հնգամյակի վերջին շահագործման կհանձնվի Սևան-Զանգվի կասկադի յերկրորդ ամենաուժեղ կայանը—Գյումուշի կայանը՝ 260 հազ. կիլովատ կարողությամբ: Այս ամենը կատարվում և մի յերկրում, վորն էր ժամանակին, ցարական Ռուսաստանից ու դաշնակներից ժառանգութուն ևր ստացել յերեք մանր ելեկտրակայաններ՝ մինչև հազար կիլովատ ընդհանուր կարողությամբ:

Ավելի ու ավելի պայծառ են վառվում երկտիֆիկացիայի կրակները Նորհրդային Անդրկովկասում...

Մտաբերվում են այլ «կրակներ»:

Ահա «Ծանր խաչ» վերնագրով գիրքը—Վրաստանում մենշևիկների իշխանության զուլա յեղած ժամանակ մենշևիկյան ժողովրդական զվարդիայի պետ Վալիկո Զուղելու որագիրը: Նա նկարագրում է, թե մենշևիկներն ինչպես ելին պատերազմում հայերի ոսերի և Անդրկովկասի մյուս ազգությունների դեմ, թե ինչպես եր մենշևիկյան կառավարության բարեմաղթությամբ, գետի նման հոսում աշխատավորության արյունը:

Ահա Զուղելու որագրի գրանցումներից մեկը.

«1920 թ. հունիսի 14, Չվրիվի: Գիշեր է: Գյուղերն այստեղ տեղավորված են մեծ բարձրությունների վրա (խոսքը վերաբերում է Հարավային Ոսթիայի գյուղերին) և ոսերն ըստ յերևութին յենթադրել են, վոր իրենք մեր հասանելիության սահմաններից դուրս են գտնվում: Բայց այժմ ամենուրեք կրակներ են վառվում ու վառվում: Չարախինդ կրակներ... Ինչ-վոր սարսափելի, դաժան, ֆեհրային գեղեցկություն: Յեվ նայելով գիշերային այդ պայծառ կրակներին, հին ընկերներիցս մեկը ասուր ձայնով ասաց ինձ. «Յես սկսում եմ հասկանալ Ներոնին և Հռոմի մեծագույն հրդեհը...» Տներն այրվում են... Կրակով ու սրով: Վառվում են կրակները...»:

Այս մենշևիկյան եռատիկա յեր, մենշևիկյան գեղեցկություն, մենշևիկյան կրակներ:

Նորհրդային Անդրկովկասում, վորը «բուրժուազիայի որոք չտեսնված և բուրժուական կարգերում անհնարին» ազգային խաղաղության որինակ է հանդիսանում՝ այլ կրակներ են վառվում: Հիդրոկայանների՝ Անդրկովկասի ինդուստրացման հիմքի՝ կրակներ: Սոցիալիստական նոր, յերջանիկ կյանքի կրակներ:

2. ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՎԱՍՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Խրավական հավասարություն մենք արդեն հայտարարեցինք և կիրառում ենք այն, սակայն իրավական հավասարությունը, վորն ինքնըստինքյան մեծագույն նշանակություն ունի խորհրդային հանրապետությունների զարգացման պատմության մեջ, այնուամենայնիվ դեռ շատ հեռու յե փաստական հավասարությունից... Վորոշ ազգություններ չունեն իրենց պրոլետարիատը,

արդյունաբերական զարգացում չեն անցել, և նույնիսկ չեն ել սկսել, կուլտուրական տեսակետից չափազանց հեռ են մնացել և ամենևին չեն կարող ոգտագործել այն իրավունքները, վոր տվել է նրանց հեղափոխությունը»:

Այս բառերն ընկ. Սալիմն արտասանել է կուսակցության XII համագումարում, 1923 թվականին, Վլադիմիր Կրիտսկիի պատասխան Ֆեդերացիայի վիճակի գնահատման կապակցությամբ: Բազուն եր միայն այն ժամանակ բացատրություն կազմում: Այնտեղ կար արդյունաբերություն և կար պրոլետարիատ, սակայն այդ քաղաքի մասին ել ընկ. Սալիմը դեռևս կուսակցության X համագումարում ասաց, վոր չի կարելի յերբեք Բազուն շփոթել Ադրբեջանի հետ: «Բազուն աճել է վոչ թե Ադրբեջանի ընդերքից, այլ կառուցվել է վերից՝ Նորելի, Ռոտշիլդի, Վիշուլյի և ուրիշների ջանքերով: Ինչ վերաբերում է իրեն՝ Ադրբեջանին, ապա նա ամենահետամնաց, նահապետական-ֆեոդալական հարաբերությունների յերկիր է»:

Ընդամենը տասը տարի յե անցել կուսակցության XII համագումարից: Այդ ժամանակամիջոցում Ադրբեջանի նախկին գավառական քաղաք Գանձակը, վորի միակ, տնայնագործական սարքավորում ունեցող գործարանը 1920 թվականին որական հաղիվ չորս տոնն բամբակ եր մշակում, ներկայումս ամբողջապես երկկտրակառություն է վորողված: Լայն, մայթած փողոցներ, տրամվայ: Հինգ կիլոմետր յերկարություն ունեցող դատարկ տարածություն վրա, վորը դեռ տասը տարի առաջ քաղաքը— իշխաններ Շամխուրիների, Զյուլգադարոյների, Զիաթխանովների, Սասանաձեղովների ու Ռաֆիբեգովների ռեզիդենցիան—բաժանում եր կայաբանից, կառուցվել են պարկեր, այգիներ, անց են կացվել նոր փողոցներ: Հազար ութսուն յերկհարկանի ու յեռահարկ տներ:

Գանձակի գործարանները կտրատել են հազարավոր կրակներով վառվող այդ փողոցները և ցրել նրանց նոր քաղաքի այս ու այն կողմերում: Բամբակի, բարիտի, պահածոների ու միխանիկական գործարաններ, մանածագործվածքային կոմբինատ՝ 20 միլիոն ուլրի արժողությամբ, ձեթ-ոճառի կոմբինատ, ալունիտի գործարան, մահուղի ու կարի գործարաններ: Գանձակում կան քսանհինգ հազար պրոլետարներ, հարյուր հազար բնակչություն: Գանձակում վեց և կես հազար թուրք բանվորահիններ

կան: Գանձակն Ադրբեջանի տնտեսական յերկրորդ կենտրոնն է Բազվից հետո...

Հին Գանձակից պահպանվել է միայն մի կամուրջ, վորը մուսավաթական կառավարութեան ժամանակ քաղաքը բաժանուէմ եր թուրքական ու հայկական մասերի: Վորքան վոր թուրք անցներ այդ կամուրջի վրայով դեպի հայկական թաղամասը, նույնքան ել հայ իրավունք ուներ անցնելու նրա վրայով թուրքական թաղամասը... Մուսավաթական հավասարութեան:

Տեղական ազգութիւններից դուրս յեկած հինգ ինժեներներից, վորոնք գլխավորում են Գանձակի ալուէնիտիդի գործարանը, յերկուսն իրենց կրթութիւնն ստացել են Բազվում, մեկը՝ Մոսկվայում, մեկը՝ Լենինգրադում, մեկը՝ Գերմանիայում: Ներկայումս նրանցից յերկուսը պատրաստվում են մեկնել Ֆրանսիա՝ կատարելագործվելու համար:

Գանձակի արդյունաբերութեան զարգացման համար խթան հանդիսացավ բամբակը: Գանձակն Անդրկովկասի առաջատար բամբակացան շրջաններից է, Անդրկովկասի, վորն այժմ խորհրդային Միութեան բամբակագործական յերկրորդ բաղան է դարձել: Բամբակի շնորհիվ Գանձակում նախ կառուցվեց բամբակազտիչ գործարան, ապա ձեթ-ոճառի գործարան, այնուհետև մանածա-գործվածքային կոմբինատ, մահուդի ու կարի գործարաններ:

Վորակայակադրերի պահանջգացվեց: Ներկայումս հարյուր ինստուն յերեք գանձակեցիներ՝ սովորում են Բազվի, Մոսկվայի ու Լենինգրադի բարձրագույն ուսումնական հիմնարկներում: Գանձակում բացվեց սեփական գյուղատնտեսական ինստիտուտ, վորը յուրաքանչյուր տարի տալիս է մոտ հազար բամբակագործ-գյուղատնտեսներ, վորոգման ինժեներներ ու տնտեսագետներ, անցին դասաւորական սեփական կադրեր: Գանձակում 17 թուրք դոցենտներ ու ասիստենտներ կան: Վերջապես Գանձակի ուսանողներն մեջ 300 թուրք կոլտնտեսուհիներ կան... և նրանցից շատերն ընտանիքավորներ են: Անդրկովկասի հին, ստրկական պատմութեան մեջ չլաված մի փաստ:

Ներկայումս Անդրկովկասի դաշտերում աշխատում են մոտ 4 հազար տրակտոր, և յերիտասարդ կոլտնտեսականները քննում են յերկրի վրոգման հարցերը: Իսկ դեռ 1920 թվականին, Անդրկովկասում և հատկապես Ադրբեջանում ու Հայաստանում,

ուրաքանչյուր 15 գյուղացիական տնտեսութեան ընկնում եր մեկ գութան և յուրաքանչյուր յերեք տնտեսութեանը՝ մեկ արոր:

Շատ գյուղացիներ ուրախութեամբ համաձայնվում եյին իրենց սեփական նաղելային հողակտորների բերքի կեսը տալ նրան, ով կհամաձայնվեր թեկուզ մի քիչ ջուր բաց թողնել՝ նրա հողերը ջրելու համար: Բերքի կեսը Գանձակի գյուղացիներն իրենց ուսերի վրա տանում և հանձնում եյին խոստանաւորներին ու Զուլգադարոյներին՝ ջրի փոխարեն: Իսկ այժմ աշուղն իր վարժ մատները թառի հնչյուն յարերին զարնելով, կոլտնտեսականների ու կոլտնտեսուհիների առջ յերգում է—

«Կյանքը հոսում է այնպես, ինչպես յերգն է հոսում: Հոսում է կյանքի սրնթաց հոսանքը... Հեյ Արաքս, հոսիր և դո՛ւ, քո հոսանքը մեզ անհրաժեշտ է—դու ել հարվածային յեղիը:

Իսկ դո՛ւ, Գոռ դեռ, ասա՛—այն ալիքները, վոր տեսնում ենք քո մեջ, մեր ուժերը չեն արդյոք, վոր յեռում են քո մեջ: Չե՛ վոր մենք ենք ղեկավարում քեզ: Մենք ուղղում ենք քեզ այնտեղ, ուր չարկավոր է. դադգյահներին բամբակ է հարկավոր... »:

Վաղ-սատի բամբակի դաշտերի հարվածայինները

3. ԳԻՏԵՄ ԴՈՒ ԱՅՆ ՅԵՐԿԻՐԸ ...

«Դիտեմս դու այն յերկիրը, ուր ծաղկում են պուրակները
 ինքուրներ,
 Ուր մուգ տերևների մեջ կարմրին ե տալիս նարնջներին,
 Ուր քաղցրասյուճ քամին յերաշտահավի պես յերգում է յերկ-
 նի տակ,
 Ուր աճում են համեստ մրտենիներ ու դափնիներ հպարտ:
 Դու գիտեմս այդ յերկիրն արդյոք...»:

Գյոթեյի Մինյոնի յերգի խորը լիրիզմով հագեցած՝ այդ խոս-
 քերն են հնչում մարդու ականջին Աջարստանի սարերում և
 ընդհանրապես Սև ծովի Անդրկովկասյան ծովափին: Աջարստանն
 ինքնավար հանրապետություն է, վորը մտնում է Վրաստանի կազմի
 մեջ: Աջարստանի մայրաքաղաք Բաթումն ունի 150 հազար բնակ-
 չություն մաքուր, հիանալի նավահանգիստ քաղաք է, նավթա-
 թոր գործարանների ու արծաթեղենների քաղաք: Բաթում
 նավթատար խողովակներն աշխատում են գիշեր-ցերեկ: Բաթում-
 մի նավահանգստում արտասահմանյան նավերի հերթն է սպա-
 սում: Նավթ ստանալու համար: Քաղաքից դուրս փռված են մերձ-
 արևադարձային կուլտուրաների խորհրդանշականություններն ու
 կոլանտեսությունները:

Աջարստանն այս տարի հավաքել է մոտ 75—80 միլիոն
 մանդարին: Նավահանգիստը լիքն է մանդարինի արկղներով, վո-
 ռոնք ուղարկվում են Պորթլանդին Միությունն պրոդուկտական
 կենտրոնները: Մոտիկ տարիներին հենց միայն Աջարստանը
 հարյուրավոր միլիոն մանդարիններ է տալու: Հին Ռուսաստանն
 ուներ ընդամենը 200 հեկտար ցիտրուսային տնկարաններ: Ման-
 դարինը, վորը մինչ հեղափոխությունը հարուստների լավ կյան-
 քի հատկանիշ էր համարվում, սովորական միջոց կդառնա միլիո-
 նավոր բանվորների սեղաններին:

Միջանի հարյուր վոսկեգույն մանդարինների ծանրություն
 տակ կոպցած ծառերը ցրված են թեյի պլանտացիաների կանաչ
 գորգերի ֆոնի վրա: Թեյն աճում է թփի ձևով, միշտ կանաչ
 տերևներով: Մինչ հեղափոխությունը թեյն Անդրկովկասում եկ-
 ղոտիկա յեր համարվում, իսկ այժմ նա արդյունաբերական կուլ-
 տուրա յե դարձել, վորը Պորթլանդին Միությանն ադատում է
 արտասահմանյան կախումից: Հազար հեկտարից պակաս թեյի

պլանտացիաներ—ահա հնի ժառանգությունը: Իսկ 1933 թվակա-
 նին թեյի մշակույթների տարածությունն Անդրկովկասում
 հասնում է 33.325 հեկտարի: Վրաստանի թեյի 16 գործարաններ,
 վորոնց մեջ կան համալսարանային գիգանտներ, վերամշակում են
 թեյի այդ տերևները: 721 տոնն բարձրորակ և 430 տոնն ցածր
 վորակի թեյ է արտադրված այս տարի: Սրանք միայն առաջին,
 սակայն նշանակալից հաջողություններն են:

Վրաստանում լուծվում է և արդեն մասամբ կենսագործվում
 մի հոյակապ պրոբլեմ, վորը հատուկ է միայն պրոդուկտական
 հեղափոխությանը, վորը հնարավոր է միայն Պորթլանդին Միու-
 թյան մեջ. այդ պրոբլեմը Կոլխիդայի ցամաքեցումն է: «Հրավա-
 Կոլխիդան», վորը բռնում է Սև ծովի անդրկովկասյան վողջ
 ծովափը և հասնում մինչև Սուրամի լեռնանցքը, վորը պատվա-
 վոր տեղ է զբաղում համալսարանային գրականության մեջ,—
 մինչև այժմ համատարած ճահիճ էր, մալարիայի և այլ հիվանդու-
 թյունների բուն:

Վրաստանի բույսերի կենտրոնները հեռանկարներ Կոլխիդայի ցամաքեց-
 ման գործին: Ցամաքեցվելու յե 250 հազար հեկտար տարածու-
 թյուն: 250 հազար հեկտար տարածություն է ադատվելու մերձա-
 թյուն: 250 հազար հեկտար տարածություն համար՝ կանգնած ջրի հոսելու,
 բնագործային կուլտուրաների համար՝ կանգնած ջրի հոսելու,
 առուներ փորելու և գետերի պատերը բարձրացնելու միջոցով:
 Փոթիում գոյություն ունի «Կոլխիդին» անունով մի կազմակեր-
 պություն: Կես միլիարդ ուրբլի ծախս է պահանջում Կոլխիդայի
 ճահիճների ցամաքեցումն ու յուրացումը: Դա մերձարևադարձա-
 յին կուլտուրաների մի կատարյալ Մագնիտոգորսկ է:

Իտալիայում նույնպես ձեռնարկել են կոմբարդիայի ճահիճ-
 ների ցամաքեցման գործին՝ հազար հեկտար տարածություն վրա:
 «Կոլխիդինը» 1933 թվականին արդեն հանձնելու յե 7,200 հեկ-
 տար ցամաքեցված տարածություն, իսկ յեկող տարի դարձյալ
 20 հազար հեկտար: Յեկ այդ պրոգրեսսիան կաճի:

Աշխարհի բոլոր յերկրները բույսերն իրենց ներկայացուցիչ-
 ները կունենան Կոլխիդայում, հանձին տասնյակ-հազարավոր
 կուլտուրաների, վորոնք արդեն մասամբ ծաղկում ու փթթում են
 Կոլխիդայի ցամաքեցված ճահիճների տեղում: Կոլխիդան Պորթլան-
 դային Միության հիսաքանչ այգին է լինելու: Կոլխիդան բազա
 յե հանդիսանալու յուրաքանչյուր բանվորի բարեկեցության
 ամսման համար:

12 առաջնակարգ ողբերկութեան անկախ կայաններ են ցըրված Կոլխիդայում, նրանք զբաղվում են վոչ միայն հողի, այլև... կլիմայի մեղիորացիայով:

Կիտրոնի ծառը վորոշ ջերմաստիճան է պահանջում: Կիտրոնը սիլանում է 2 աստիճանի, իսկ կիտրոնի ծառը՝ 6 աստիճանի սառնամանիքի ժամանակ: Անդրկովկասում կիտրոնի տնակարանները գրավում են 100 հիկտար տարածութուն, յուրաքանչյուր հիկտարի վրա կա 500 ծառ, յուրաքանչյուր ծառի վրա՝ 100 կիտրոն: Փոթիում կիտրոնի պուրակները նավթի գրեկանների միջոցով տաքացնելու փորձ է կատարված: Այդ փորձը հիմնալի արդյունքներ է տվել: Զերմութունը բարձրացրել է 4—5 աստիճանով, այսինքն՝ հենց այնքանով, վորքան պակասում է Աջարստանում ու Աբխազիայում: Պետք է մատնանշել, վոր այդ փորձերը մեզ մոտ ավելի եփեկտ են տվել, քան Կալիֆորնիայում:

Զերմութունը նույնպես չի կարողանում հանդուրժել մասնավոր սեփականութան սահմանները: Մեկ բան է տան մեջ մեկ սեյնակ տաքացնելը, այլ բան է, յիթե հավասարաչափ տաքացվում է ամբողջ տունը: Վառելիքի ծախսն ավելի քիչ է լինում: Մեզ մոտ տաքացվում են խոշոր, համատարած մասսիվներ: Իսկ այնտեղ յուրաքանչյուրը ցանկանում է ջերմութան աստիճանը բարձրացնել միայն իր հողամասի վրա՝ հարևան չտաքացված հողամասերի շրջապատում, վորոնք զբաղված են այլ կուլտուրաներով: Սա միայն մեկ որինակ է այն մեծ գործերից, վորոնք կատարվում են և հետագայում ավելի ու ավելի լայն չափերով կկատարվեն Վրաստանում ու Անդրկովկասում:

Պետք է ման գալ թեկուզ խորհրդատեսութուններում ու կոլտնտեսութուններում, Աջարստանի ու Աբխազիայի լեռնալանջերում, վորպեսզի հնարավոր լինի պատկերացնել ցամաքեցվող Կոլխիդայի հրաքանչյութունն ու շքեղութունը: Կիտրոնի, նարնջի, մանդարինների, ծխախոտի, քափրենու, խորզենու և դափնեվարդի ծառերի հոտը գլուխ է պատեցնում: Այժմը հաբրում են գույների աննկարագրելի մոզայիկայով: Խորհրդային Միությանը, Անդրկովկասով, Վրաստանով հպարտանալու զգացմունքը գրավում է ձեր միտքը:

Վորքան գեղեցիկ են, որինակ, յեղեգնի պուրակները Չակվայի խորհրդատեսութունում—ծառեր, վորոնք կարող են փոխաբերվել ջրառար խողովակների: Կանաչ տերևներով բարձր ծառերը՝

առաջին աղվամազը յերիտասարդ յերեսին պատանու յեն հիշեցնում: Շատ-շատ յերկար են ապրում յեղեգները: Շատ բերք է հավաքվում յեղեգնի ծառերից: Բայց պատահում է, վոր յեղեգնը հանկարծ ծաղկում է. այդ նշան է, վոր նա արդեն մահանում է... Հին հույները Չակվայի խորհրդատեսութունում գոհարաններ կկանգնեցնեյին Յուպիտերի պատվին—այն աստիճան փարթամ է այդ տնտեսութունը:

4. ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼ ՀԱՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հերմոնտովը համարյա հարյուր տարի առաջ Կովկասյան լեռնաշղթայի համար գուշակել եր՝

«... Զուր չէ, վոր, յեղբայր,
Հնազանդվեցիր մարդուն:
Նա կփորի ծխապատ խուցեր
Քո ժեռ լանջերում:
Քո կրճերի խորքում
Կըզրնդա կացինը,
Յեղ յերկաթե բահը
Պղինձ ու վոսկի հանելով,
Ահեղ ուղիներ կբանա
Քո քարե կրճքում»:

Բանաստեղծի այդ գուշակութունն իրականացվում է միմիայն մեր որերին, ճիշտ է՝ վոչ բահերով և վոչ ծխապատ խուցերով:

Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի տերիտորիան կազմում է Խորհրդային Միության տերիտորիայի մի հարյուրերորդ մասը, բայց այդ մի բուն հողի վրա բնությունը հսկայական հարստություններ է կուտակել: Այնուամենայնիվ, Անդրկովկասի տեսակարար կշիռը նախկին ուսական կայսրության արդյունաբերության ընդհանուր ծավալում չնչին եր: Անդրկովկասը, լենինի ասելով, «ավելի գյուղացիական յերկիր եր, քան Ռուսաստանը»:

Ինչ ունենք այժմ մենք Անդրկովկասում:
Առաջին հնգամյակի վերջին (1932 թվականին) Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի արդյունաբերությունն ավելի քան յերեք անգամ գերազանցեց միմյալ տեսեռազմյան մակարդակից: Անդր-

12 առաջնակարգ ողերևութաբանական կայաններ են ցըրված Կոլխիդայում, նրանք զբաղվում են վոչ միայն հողի, այլև... կլիմայի մելիորացիայով:

Կիտրոնի ծառը վորոշ ջերմաստիճան է պահանջում: Կիտրոնը սիլանում է 2 աստիճանի, իսկ կիտրոնի ծառը՝ 6 աստիճանի սառնամանիքի ժամանակ: Անդրկովկասում կիտրոնի տնակարանները զբաղվում են 100 հեկտար տարածությամբ, յուրաքանչյուր հեկտարի վրա կա 500 ծառ, յուրաքանչյուր ծառի վրա՝ 100 կիտրոն: Փոթիում կիտրոնի պուրակները նավթի գրեկանների միջոցով տաքացնելու փորձ է կատարված: Այդ փորձը հիանալի արդյունքներ է տվել: Զերմությունը բարձրացրել է 4—5 աստիճանով, այսինքն՝ հենց այնքանով, վորքան պակասում է Աջարստանում ու Աբխազիայում: Պետք է մատնանշել, վոր այդ փորձերը մեզ մոտ ավելի էֆեկտ են տվել, քան Կալիֆորնիայում:

Զերմությունը նույնպես չի կարողանում հանդուրժել մասնավոր սեփականության սահմանները: Մեկ բան է տան մեջ մեկ սեյնակ տաքացնելը, այլ բան է, յեթե հավասարաչափ տաքացվում է ամբողջ տունը: Վառելիքի ծախսն ավելի քիչ է լինում: Մեզ մոտ տաքացվում են խոշոր, համատարած մասսիվներ: Իսկ այնտեղ յուրաքանչյուրը ցանկանում է ջերմության աստիճանը բարձրացնել միայն իր հողամասի վրա՝ հարևան չտաքացված հողամասերի շրջապատում, վորոնք զբաղված են այլ կուլտուրաներով: Մա միայն մեկ որինակ է այն մեծ գործերից, վորոնք կատարվում են և հետագայում ավելի ու ավելի լայն չափերով կկատարվեն Վրաստանում ու Անդրկովկասում:

Պետք է ման գալ թեկուզ խորհրդատեսություններում ու կոլտնտեսություններում, Աջարստանի ու Աբխազիայի լեռնալանջերում, վորպեսզի հնարավոր լինի պատկերացնել ցամաքեցվող Կոլխիդայի հիսաքանչությունն ու շքեղությունը: Կիտրոնի, նարնջի, մանդարինների, ծխախոտի, քափրենու, խորդենու և դափնեվարդի ծառերի հոտը գլուխ է պատեցնում: Աչքերը հաբբում են գույների աննկարագրելի մոզայիկայով: Խորհրդային Միության մեջ, Անդրկովկասում, Վրաստանում հպարտանալու զգացմունքը զբաղվում է ձեր միտքը:

Վորքան գեղեցիկ են, որինակ, յեղեգնի պուրակները Չակայի խորհրդատեսությունում—ծառեր, վորոնք կարող են փոխաբերել ջրառար խողովակների: Կանաչ տերևներով բարձր ծառերը՝

առաջին աղվամազը յերիտասարդ յերեւին պատանու յին հիշեցնում: Շատ-շատ յերկար են ապրում յեղեգները: Շատ բերք է հավաքվում յեղեգնի ծառերից: Բայց պատահում է, վոր յեղեգը հանկարծ ծաղկում է. այդ նշան է, վոր նա արդեն մահանում է... Հին հույները Չակայի խորհրդատեսությունում գոհարաններ կկանգնեցնեյին Յուպիտերի պատվին—այն աստիճան վարթամ է այդ տնտեսությունը:

4. ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼ ՀԱՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Լեւոնտովը՝ համարյա հարյուր տարի առաջ Կովկասյան լեռնաշղթայի համար գուշակել էր՝

«... Զուր չե, վոր, յեղբայր,
Հնադանդիցիր մարդուն:
Նա կփորի ծխապատ խուցեր
Քո ժեռ լանջերում:
Քո կիրճերի խորքում
Կըզրնգա կացինը,
Յեւ յերկաթե բահը
Պղինձ ու վոսկի հանելով,
Ահեղ ուղիներ կբանա
Քո քարե կրճքում»:

Բանաստեղծի այդ գուշակությունն իրականացվում է միմիայն մեր որերին, ճիշտ է՝ վոչ բահերով և վոչ ծխապատ խուցերում:

Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի տերիտորիան կազմում է Խորհրդային Միության տերիտորիայի մի հարյուրերորդ մասը, բայց այդ մի բուն հողի վրա բնությունը հսկայական հարստուկայուններ է կուտակել: Այնուամենայնիվ, Անդրկովկասի տեսակարար կշիռը նախկին ուսական կայսրության արդյունաբերության ընդհանուր ծավալում չնչին էր: Անդրկովկասը, Լենինի ասելով, «ավելի դյուղացիական յերկիր էր, քան Ռուսաստանը»:

Ի՞նչ ունենք այժմ մենք Անդրկովկասում:
Առաջին հնգամյակի վերջին (1932 թվականին) Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի արդյունաբերությունն ավելի քան յերեք անգամ գերազանցեց միջ-պատերազմյան մակարդակից: Անդր-

Հովակար հետամնաց ագրարային յերկրեց վերածվեց ինդուստրիալ-ագրարային յերկրի:

Նավթի 250 գիշատիչ ձեռնարկությունների բաժանված փոքրիկ նավթային տնտեսության փոխարեն աճեց նավթարդյունաբերության տիտանը՝ «Ազնեվթը», վորի տեսակարար կշիռը նավթի համաշխարհային հանույթի մեջ այժմ կազմում է 7.5 տոկոս: Տասը տարվա ընթացքում (1923 թվականից) «Ազնեվթը» նավթարդյունաբերության մեջ իր սեփական միջոցներից ներդրել է 1.250 միլիոն ռուբլի:

Կապիտալիստական Բազում սալիս եր որակում միջին հաւելով 20 հազար տոնն համույթ, 470 մետր համեմատաբար փորված, 12.000 տոնն վերամշակում:

1933 թ. նոյեմբերին «Ազնեվթը» սալիս ե որակում միջին հաւելով 52—53 հազար տոնն համույթ, 1.830 մետր համեմատաբար փորված, 35.600 տոնն վերամշակում:

Այդ կատարեց նավթարդյունաբերության մեջ արմատացված առաջավոր տեխնիկան, այդ արին նավթի մարդիկ, Բազվի նոր նավթաշրջանների նոր մարդիկ: Այս տարվա Բազվի նավթի շատրվանները մի ամբողջ դարաշրջան կկազմեն համաշխարհային նավթարդյունաբերության մեջ: Ամեն մի կապիտալիստական յերկրում այդպիսի շատրվանները կստեղծեյին բոքսաների սնանկացումներ, ակցիաների անկում, վոմանց հարստացում, մյուսների տնտեսական կործանում, արյունահեղ պատերազմներ: Մեղ մոտ նավթի շատրվանները հերոսներ են ծնում և ավելացնում են սոցիալիզմի նյութական միջոցները:

Նավթի շատրվանը—տարերք է: Նա իր շուրջը մի կիլոմետր տարածությամբ տվադ, գազ և նավթ է շարտում: Դրդողը խլացնում է մարդու: Նավթահորի ճնշումը հասնում է 20—30 և ավելի մթնոլորտի: Այդ միջոցին մարդիկ բարձրանում են վիշկայի վրա, հորի չորս կողմը պատ քաշելու համար, վորպեսզի նավթը ցրիվ չգա: Նրանց կյանքը մադից է կախված: Վիշկան կարող է բռնկվել... Հենց այդտեղ էլ կազմ ու պտտրաստ կանգնած են հրշեջ մեքենաները, սանիտարները, քույրերը, պատգարակները: Դա ճակատ է—իսլական մարտական ճակատ: «Չեք կարելի առանց հրճվանքի նայել այդ մարդկանց վրա, վորոնք տիրապետում են տարերքին»,—ասում է Ադրբեջանի Ժողկոմխորհի նախագահ ընկեր

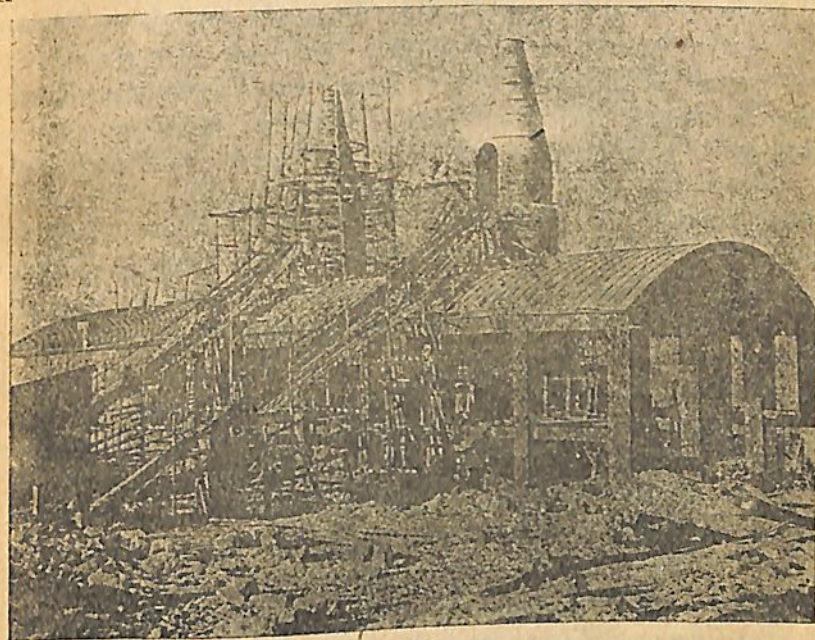
Մահմեդ Ջաֆար Բադիրովը, վորը դիտում էր շատրվանները Լոկրատանում:

Իր գործունեյությունն և ծավալում նաև «Գրուզնեվթը»: Հետախուզումները Վրաստանի սահմաններում յերևան բերին 56 նավթահանք: Նրանցից միայն Կախեթիայի շրջանի 4—5 նավթավայրերում նավթի պաշարը կազմում է 110 միլիոն տոնն:

Չխաբուրի մաքաանցը: Մենշեիկների ժամանակ մարդանցի հանույթը առատանվում էր տարեկան 25-ից մինչև 100 հազար տոննի միջև: Հալըրիմանի կոնցեսիան հանույթը հասցրեց 300—350 հազ. տ.: Այս տարի Չխաթուրը կտա 600 հազար տոնն ապրանքային արտադրանք, իսկ մյուս տարի ա համար կազմված է 900 հազար տոննի պլան:

Չխաթուրի մարդանցի բազայի վրա Չեստաֆոնիում աճեց ֆերրոմարգանցի խոշոր գործարանը:

Ածխարդյունաբերությունը Վրաստանում զարգանում է Տղվիրուլիում, Տղվարչեիում և Ախալցխայում: Այժմ Տղվիրուլիում տարեկան ստացվում է 200 հազար տոնն քարածուխ:

Ջիմ. Ղևնը

միայն ստեղծագործական նոր ձևեր վորոնելու ասպարեզում, այլև յերևան և բերել զգալի թվով տաղանդավոր պրոլետարական դրամատուրգներ, ինչպես՝ Սամսոնիձեն և Մաշաշվիլին:

Թատրոնը կազմում է Անդրկովկասի կուլտուրական մեծ շինարարության միայն մի ճակատամասը:

Գանձակում, մուսավթական «աղգային» կառավարության սրտում, 1920 թվականին սովորում եր բնիկներից յերեք հոգի սեմինարիայում և 8 հոգի տարրական դպրոցում... Իսկ այժմ Գանձակում ավելի շատ թերթ է հրատարակվում, քան սեմինարիայում և տարրական դպրոցում սովորող բնիկների ընդհանուր թիվը եր: Գանձակում հրատարակվում է 12 տպագիր թերթ:

Յերկիրը գրագետ դարձավ: Անդրկովկասի միլիոնավոր կուլտուրասականներ անցել են լիկկայանները, իսկ Վրաստանում իրականացվել է ընդհանուր պարտադիր ուսուցումը քառամյա դպրոցի սահմաններում:

Թիֆլիսում կա 15 ընդհանուր և տեխնիկական բարձրագույն ուսումնական հաստատություն, 20 հազար ուսանող, 2000 պրոֆեսոր և դոցենտ բնիկներից: Վրաստանում կա 223 տեխնիկում, 168 գիտահետազոտական ինստիտուտ, 18 հազար կրթական հիմնարկ:

Իսկ քանի՜ քանի՜ հազար անդրկովկասցի բանվորներ ու կուլտուրասականներ են դաստիարակվում հրատարակվող գրականությունով: Վրաստանի պետական հրատարակչությունը միմիայն 1932 թվականին Վրաստանում բնակվող բոլոր ազգությունների լեզվով հրատարակեց 6.500.000 գիրք և դասագիրք: Վրացերեն հրատարակվել է Մարքսի վեցհատորյակը, հրատարակված են Լենինը, Մալինը, Անդրկովկասում հրատարակվում է

79 վրացական թերթ, 77 թուրքական, 59 հայկական և մոտ 2 տառնյակ արխագական, մինդրեական, ռսական, ասորական, թալիշական, քրդական և հունական թերթ:

Գանձակի գրախանութում դուք կգտնեք Ալեքսանդր Բլոկի, Հանրի Բարբյուսի, Անատոլ Ֆրանսի, Մոպսսանի, Եմիլ Զոլայի գրվածքները և համարյա ուսական բոլոր կլասիկների և ներկայիս խորհրդային գրողների գրվածքները թուրքերեն: Այդ գրախանութում ազգային բանաստեղծների ու գրողների աշխատանքները թյուններից կա առնվազն 3.000 գիրք, այն է՝ Ռուստամը,

Եֆենդիյեվը, Ջհանգիրովը, Հուսեյինը, Մեխարհուրը, Ռաֆիլին, Արզուլ-Թադի-Ֆադին, Մուֆթիյեվը...

Գիտական դրամագուլան արդեն տոկոսներ է տալիս: Միմիայն Հայաստանն իր բուհերից ստացել է 355 գյուղատնտես, 743 ուսուցիչ, 296 բժիշկ և 78 ինժեներ: Նրանց մեջ քիչ չեն ազգային փոքրամասնությունների կանայք: Հայաստանի բուհերում սովորում են տեղական ազգություններին պատկանող 1012 աղջիկ:

Կանայք բուհերում: Իսկ վաղուց է արդյոք, վոր Անդրկովկասի կանայք իրավունք են ձեռք բերել տղամարդու հետ միևնույն սենյակում նստելու: Յեվ միթե նույնիսկ այս օրերին Անդրկովկասյան գյուղում այս կամ այն կուլտուրասական, կողմնակի տղամարդ յերևալիս, չի շտապում թազնվել ցանկապատի հետե:

6. ԼԵՆԻՆԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Վրաստանի խորհրդայնացումից հետո Լենինը պահանջեց ստեղծել Վրաստանի Կարմիր բանակ և ուժեղացնել վերջինս: «Ընկեր Սերգո, — գրել եր Լենինն ընկեր Որտնոկիձեյին 1922 թ. փետրվարին: — Բացարձակապես անհրաժեշտ է, վոր Վրաստանի Խորհուրդների համագումարում վորոշում ընդունվի Վրաստանի Կարմիր բանակն անալաժման ուժեղացնելու մասին... Թող սկզբում լինի մի բրիգադ, թող լինի նույնիսկ պակաս... Թերևս Մալինը կավելացնի մանրամասնություններ՝ կատարման զինվորական տեխնիկական յեղանակների մասին»:

Լենինի դիրեկտիվը կատարվեց: Ստեղծվեցին Կարմիր բանակի վրացական զորամասեր: Վրացական զորամասերն այժմ արդեն ունեն յերկու դիվիզիա, հեծելազորային մասեր, տեխնիկական զորքեր, ամրացան, վորպես Կարմիր բանակի մարտական միավորներ:

Վրացական զորամասերում կազմակերպված է Վրաստանում բնակվող մյուս ազգությունների՝ ռուսերի, հայերի, արխաղցիների, թուրքերի, աջարցիների և այլն 12 յենթաբաժանումներ:

26 կոմիսարների անվան անդրկովկասյան հետևակային դպրոցում սովորում են 18 ազգությունների ուսանողներ, վորոնց մեջ՝ քրդեր, թալիշներ: Ուսումնալանդում է չորս լեզվով՝ վրա-

ցերեկ, հայերեն, թուրքերեն և ռուսերեն: Դպրոցում տրվող ընդհանուր գեղեցիկների ժամանակ դահլիճը հիշեցնում է Կոմիտեի նի Գործկոմի պլենումի նիստը՝ ուսանողները, լսավողեր հագած, լսում են դասախոսութունները՝ հենց տեղն ու տեղը թարգմանված Կովկասի ազգային լեզուներով: Անդրկովկասյան հետևակային դպրոցը, վորը հրամանատարներ և քաղաշխատողներ է պատրաստում վրացական, ադրբեջանյան և հայկական զորամասերի համար, այս տարի առաջին տեղը զբաղեց Կովկասյան կարմրադրոշ բանակում:

Դպրոցը դաստիարակում է մարտական հրամանատարներ: Ուրինակ՝ Վրաստանի կոմունիստ ընկ. Գվանցելաձեն, վորը կամավոր կերպով մտել է Կարմիր բանակը, ավարտել է Անդրկովկասի հետևակային դպրոցը: Այժմ նա դասակի հրամանատար է և Նուլյն դպրոցում սովորեցնում է ուրիշներին: Նրա դասակն առաջին տեղըն է զբաղում: Նա պարգևատրվել է Գրուզ Սմոյիլը, դպրոցի ուսանող, կոմյերիտական, չքավոր ընտանիքից, շատ հաջող է սովորում: Հայկական յերկրորդ գնդի քրդական վաշտը հայկական զինվորային պարծանքն է կազմում: Նրա մարտական հրամանատարն է նախկին հովիվ, քուրդ, բուլղար, ընկեր Շամիր Թեյմուրովը: Թալիշի վաշտը Ադրբեջանի առաջին գնդի լավագույն վաշտերից մեկն է: Նրա հրամանատարն է Արդուկ Ալի Թադի-Ջեյլ՝ նախկին չքավոր, կոմունիստ, ընդհանրապես առաջին թալիշ հրամանատարը Կարմիր բանակում:

Կովկասյան Կարմրադրոշ Բանակի ազգային զորամասերում ավելանում է բանվորների ու կոմունիստների տոկոսը հրամանատարական կազմում: 1926 թվականից կոմունիստների տոկոսն ավելացել է՝ հայկական զինվորային 26-ից հասել է 56-ի, վրացական զորամասերում 30-ից 64-ի և Ադրբեջանի զինվորային 19-ից 70-ի:

Նորհրդային Միության մեջ, Անդրկովկասյան ֆեդերացիայում, Կարմիր բանակում բազմազգ Կովկասի պատմության մեջ առաջին անգամն է, վոր ազգային զորամասերում կազմակերպված կովկասյան յերիտասարդութայն ընդունակութուններն ոգտագործվում են փոխադաժ ոժանգակութայն համար, սոցիալիստական շինարարութայնն ոգնելու համար, ամբողջ աշխարհի աշխատավորների հայրենիքը պաշտպանելու համար ահավոր զինված բռնուցք սոցիալիստական նպատակով:

7. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

Վրաստանի մենշևիկյան կառավարութայն ղեկավար Նոյ Ժորդանիան՝ 1918 թ. հունիսի 16-ին «պարլամենտում» իր արտասանած ճառում ասաց. «Դուք կարծում եք, վոր յեթե կառավարութունը սոցիալիստական է, ապա նա պետք է իրականացնի սոցիալիզմը... Դա բուլղարների հայացքն է... Իսկ մենք այլ կերպ ենք մտածում»: Մենշևիկյան Վրաստանի արյունալի պատմութունը հաստատում է այդ: Դա հիանալի կերպով հասկացել էր Ֆոն-Կրեսսը, Կովկասի գերմանական պատվիրակութայն նախագահը, այն ժամանակ, յերը Վրաստանը զբաղել էին գերմանացիները: Թիֆլիսից իր ուղարկած գեղեցիկներից մեկում 1918 թ. հունիսի 28-ին, մի փաստաթղթում, վորը միայն այժմ է դուրս բերվել արխիվից և մեզ հաճնվեց Վրաստանի Կենտկոմի քարտուղար ընկ. Ագնիաշվիլու կողմից և վորն առաջին անգամն ենք հրատարակում, գեներալ Ֆոն-Կրեսսը գրել էր. «Չափազանց հետաքրքիր է ղիտել, թե ինչպես սոցիալիստական գաղափարները քիչ են հարմարեցված կյանքին, հենց վոր զրանք ակսեցին իրականացնել գործնականորեն: Իրականում այդ պարոնները, պայմանների ճնշմամբ, վաղուց արդեն դադարել են սոցիալ-դեմոկրատ լինելուց»: Միանգամայն բացառիկ զիպուկութուն գերմանացի գեներալի համար:

Ֆոն-Կրեսսը 1918 թ. սեպտեմբերի 8-ին վարչապետին Թիֆլիսից իր գրած նամակում (վորն առաջին անգամ տպագրվում է այսօրվա «Պրավդա»-յում) առաջարկում է պատվանշաններով պարգևատրել մենշևիկյան Վրաստանի մինիստրների նախագահ Ժորդանիային, արտաքին գործերի մինիստր Չխենկելուն, ներքին գործերի մինիստր Ռամիշվիլուն և Ազգային Նորհրդի նախագահ Չխեիձեյին: Յեվ նրանք արժանի էին գերմանական իմպերիալիզմի այդ պատվանշաններին: Մենշևիկները յերբայրասպան պատերազմներով կործանելով Վրաստանն ու Անդրկովկասը, հավատարմորեն ծառայում էին միջազգային իմպերիալիզմի Վրաստան ուղարկված հերթական ներկայացուցիչներին և ինչ վոր կարող էին, մատակարարում էին սպիտակ գվարդիական բանակներին:

Նույն այդ Չուղեկին իր որագրում, գերմանացիների գնալուց հետո, գրում է. «Յես ուրախ եմ, վոր գերմանացիները գնա-

ցին, բայց և այնպես շնորհակալ եմ նրանցից: Նրանք փրկեցին մեր յերկիրը... Ճիշտ ե, նրանք Վրաստանը փրկեցին իրենց համար, բայց և այնպես, փրկեցին...»:

Յեւ դեռ ասում են, թե լալեյաները չգիտեն յերախտապարտ լինել...

Գերմանացիներից հետո Վրաստան յեկան անգլիական իմպերիալիստները: Յեւ Ջուրեյին իր որդրում 1919 թ. փետրվարի 24-ին գրում եր. «... Յես չեյի ցանկանալ, վոր անգլիացիները շուտով հեռանային»:

Բայց հարկադրված եյին հեռանալ բոլոր իմպերիալիստները: Մենշևիկները նույնպես հարկադրվեցին հեռանալ: Նրանք թողին արյունաշաղախ, կործանված մի յերկիր: Նրանց տիրապետութան ժամանակ նաւթի հանույթը 7 միլիոն տոննից իջավ 2,5 միլիոն տոննի, մարդանեցի հանույթը նվազեց 11 տնգամ: Հայաստանի պղնձահանքերը հեղեղվել եյին ջրով:

Յեւ ելի հին եւ Կառլսկին, վորը 2¹/₂-րդ Ինտերնացիոնալի պատմիրակության հետ 1920 թվի վերջերին այցելել եր Վրաստանը, գտնում եր, վոր մենշևիկյան Վրաստանը և Ավստրիան շատ հիանալի որինակ են բոլշևիզմի դեմ, հոգուտ սոցիալ-դեմոկրատիայի: Ավստրիան, ինչպես և Գերմանիան, սոցիալ-դեմոկրատների յերկարամյա տիրապետությունից հետո ֆաշիստական դարձավ: Վրաստանի բանվորներն ու գյուղացիները ժամանակին վաղեցին մենշևիկներին և սկիզբը դրին սոցիալիստական բազմազգ Անդրկովկասի իսկական պատմության: Այդպես փոքր բանի վրա պատմությունն ստուգեց դասակարգային պայքարի և պրոլետարական հեղափոխության վիթխարի պրոբլեմները:

Յերկրորդ հնգամյակը Անդրկովկասի առաջ նկարում ե նոր, սքանչելի ծիածանաթե հեռանկարներ, նոր նաւթաշղաններ, սև վոսկու հանույթի հսկայական աճում, նոր հզոր հիդրոէլայաններ, սև և գունավոր մետաղաձուլման զարգացում (մեծ մետաղաձուլարանի կառուցումը հարուստ Դաշքեսանի մագնիսաքարի հանքերի բաղայի վրա), քիմիան, սինթետիկ կաուչուկը, գյուղատնտեսության հետադա ծաղկումը, ցամաքեցված Կոլխիդը, համաշխարհային բուժավայրերի ծավալումը, բոլոր աշխատավորների կուլտուրայի ու բարեկեցության աճումը:

Հեղափոխության պայծառ կրակով վառվում ե Խորհրդային Միության մարզաբիտ Անդրկովկասը, վորպես մի կոչ և վորպես

մի որինակ դադութային Արևելքի հնշված բոլոր ժողովուրդների համար, վորպես Մտալինի քաղաքականության խորաթափանց հայացքի և բոլշևիզմի հաղթանակի փայլուն որինակ:

«Պրավդա»-յի բրիգադ՝

Գ. Վասիլկովսկի,

Ի. Ռանեվսկի,

Ա. Ագրանովսկի:

Քաղու—Թիֆլիս—Յերևան—Բաթում:

Անդրկովկասի խոշոր քաղաքների բնակչության անը (հազարներով)

Տարիներ	Բազու	Գանձակ	Թիֆլիս	Բաթում	Քուբայիս	Սուխում	Գրևան	Լինկուկան
1922	337	40	234	61	45	17	47	45
1926	454	58	294	48	48	22	65	42
1931	584	75	350	57	60	30	91	53
1933	700	100	410	60	72	36	150	66

Թիֆլիս: Նրա բնակչությունը վերջին 10 տարում (1923—1933) 234 հազարից հասավ 410 հազարի: Նույն ժամանակա-միջոցում ֆարերկա-գործարանային արդյունաբերության ավելի քան 30 նոր ձևոնաբերություններ առաջ յեկան: Այժմ Թիֆլիսում կառուցվում են մոտ յերկու տասնյակ ֆարերկաներ և գործա-բաններ, վորոնց թվում.—լեռնահանքային և նավթային սարքա-վորման գործարան, ավտոնորոգման գործարան, ավրադացային կոսմինատ, մարդարինի գործարան, կարի խողոր ֆարերկա տարեկան տասնյակ միլիոն ուրբլու արտադրողականությամբ, մակարոնի մեծ գործարան՝ 16 հազար տոնն արտադրանքով:

Զագեսի եկեղեցիան հրավառում է հնից դեռ մնացած բոլոր ասիական փողոցներն ու նրբափողոցները, իսկ այս տարի գործարկված Նատախտարի ջրմուղը՝ 27 կիլոմետր յերկարու-թյամբ՝ վերացնում է հին «Չուր չլինելն ու քաղաքի հակասանի-տարական դրուժյունը»։ Հին «մայդանի» կյանքն էլ իր կեղտոտ

Անդրկովկասյան կուսակցական կազմակերպության ղեկավար ընկ. Բեռիան իր յեղույթներից մեկում՝ կուսակցության Թիֆլիսի կոմիտեյի և Թիֆլիսի խորհրդի միացյալ պլենումում բողոքելիցան սուր քննադատության յենթարկեց Թիֆլիսի խորհրդի աշխատանքը քաղաքային տնտեսության բոլոր բնագավառներում: «Թիֆլիսը ամենամոտ ժամանակում պետք է հատուկ կերպով փոխի իր դեմքը, դառնա խորհրդային Անդրկովկասին վայել մայրաքաղաք»:

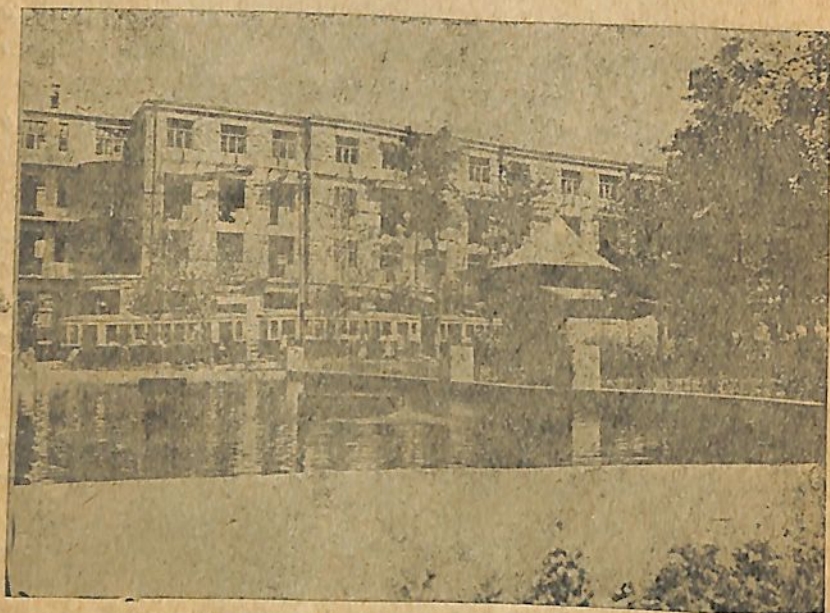
Թիֆլիսի հետ աճման և ղերակառուցման տեմպով մրցում և
Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաք Յերևանը: Պատերազմի և
հեղափոխության ժամանակ կիսավեր, բլկաված, քանդված քա-
ղաքն անհախճաբայ յեռանդով հարույթուն և առնում դեպի
նոր կյանք: Յերևանի բնակչությունը 1922—23 թվերի 47 հազա-
րից այժմ հասնում է 150 հազարի:

Միշտ ավելի ու ավելի հեռու յե նահանջում նախկին դադու-
թային քաղաքի հին, խաղաղ, մոռյլ ասիական «գեղեցիկու-
թյունը», յերևան են դալիս ուղիղ, լայն փողոցներ, մեծ հրապա-
րակներ: Այստեղից սուրբոցները, արամիայի զանգերը, ֆարբիկա-
գործարանային շէակները խախտում են հին, անըջող խաղաղու-
թյունը: Նոր թատրոնների, կինոների, հյուրանոցների, բնակելի
տների, կառավարական տնիի շէքերն իրենց գեղեցիկությամբ և
զարդանկարների նրբությամբ, ճարտարապետական հղացման
համարձակությամբ կարող են մրցել Մոսկվայի, Լենինգրադի և
Նարկովի շէնքերի հետ: Յերևանի շուրջն աճում են համամիութե-

նական նշանակութիւն ունեցող արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ (սինթետիկ կաուչուկի գործարան, քլորի գործարան): ԽՍՀՄ-ի քաղաքների աշնաշարում Յերեւանը շուտով կփայլի վորպես ամենաալաճառ մարդարիտներից մեկը:

Բազուն Խորհրդային Միութեան նալթի մայրաքաղաքն է:

Բազմի փողոցները ծածկված են ասֆալտով: Քաղաքի բոլոր ռայոններում աճել են կուլտուրայի վիթխարի պալատներ՝ թանգարաններով, գրադարաններով, ընթերցարաններով, հանդիսատեսների դահլիճներով: Ֆաբրիկա-խոհանոցներն իրենց արտաքին և ներքին ձևավորմամբ քիչ են տարբերվում պալատներից: Բայելովի բանտի կողքին, ուր 1908 թվին նստել է ընկ. Ստալինը, Նոբելյան յեկեղեցու տեղում, բաժրացել է Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի տասնամյակի անվան դպրոց-պալատը, վորի մեջ սովորում են վեց ազգութայն յերեխաներ: Քաղաքի, վերին մասում, ուր մոտիկ անցյալում 11 գերեզմանոց կար, կառուցվում է միջանի բարձունքի պարոնեղ՝ յենթարևադարձային բուսականությամբ: Բազարնայա և Կոմունիստական փողոցների

Յերեւանի նորակառույց նյութանոցը:

առկյունում, միջանի տասնյակ գինետների ու «աշխաններ» (ճաշարանների) տեղ այս տարի բարձրացավ մամուլի պալատը, իսկ նրա շուրջը նոր, մի գիշերում ծաղկանոցի վերածված, հրապարակ ստեղծվեց:

Քաղաքը հեքիաթի ասածի նման է աճում: Հղկած պողպատի նման փայլուն ասֆալտե ճանապարհները նրան միացնում են Կանաչի մեջ թաղված բանվորական ավանների հետ, — Արմենի-քենգի հետ, վորն արդեն միաձուլվել է քաղաքին, Ստեպան Մաղինի անվան, Մոնտինի անվան, Վորովսկու անվան ավանների հետ և այլն:

Իսկ ի՞նչպես են աճել և ի՞նչպես են մեծանում Անդրկովկասի մյուս քաղաքները — Գանձակը, Լենինականը, Գուլիստը, Բաթումը: Ի՞նչ ընդհանուր բան կա Ադրբեյջանի ներկայիս արդիւնաբերական յերկրորդ կենտրոնի՝ Գանձակի և հին նահանգական քաղաք Յելիզավետպոլի միջև, ներկայիս Լենինականի և հին Ալեքսանդրապոլի միջև: Քաղաքները մեծանում են, վորովհետև մարդիկ աճում են, վորովհետև բնութայն մեծած հարստութիւնները կյանքի յեն կոչված, վորովհետև Անդրկովկասի ժողովուրդները բոլշևիկների ղեկավարությամբ սոցիալիզմ են կառուցում:

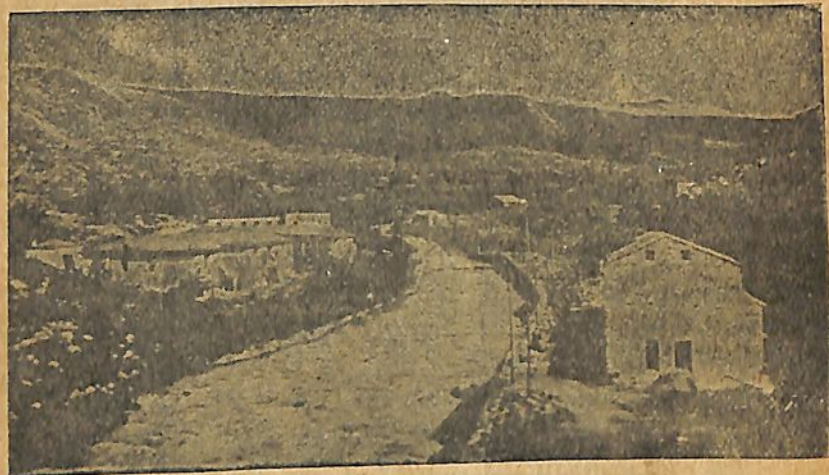
Անդրկովկասի կուրորտները... Իշխանների և կապիտալի մագնատների տիրակալած Բորժոմից, Սուխումից և Արաս-Թու-մանից բացի, վիճր բուժավայրերն էլին գործում: Յեղ վոչ մեկը:

Այժմ միայն վրաստանում պետական նշանակութիւն ունեցող 13 կուրորտ կա, 25 տեղական նշանակութիւն կուրորտ և ավելի քան 300 բուժավայր: Կուրորտային շինարարութիւնը ծավալվել է լայն ֆրոնտով և թեև նրա տեմպը խիստ հետ է մնում, սակայն և այնպիս քիչ նոր բան չի ստեղծված: Աջարա-տանի վողջ ծովափին՝ Կորուլետից մինչև Բաթում, Բաթումից մինչև Փոթի, Փոթիից մինչև Սուխում, վողջ յենթարևադարձային գոտում փովել են տասնյակ և հարյուրավոր սանատորիաներ, հանգստյան տներ, պանսիոնատներ, պոլիկլինիկներ: Տասնյակ հազարավոր բանվորներ այստեղ հանգստանում, բուժվում են: Յղալ-Թուրո կուրորտը թագնված է գեղանկար խոր հովտում, շրջապատված հարյուր մետրանի բլուրներով, Բուլթայից 12 կիլո-մետր հեռու: Այստեղ հողից իբրև շատրվան խփում է տաք (մինչև 35 աստիճան) ռադիոակտիվ ջուր, վորի բուժիչ ուժը շատ

մեծ եւ Առանձին աղբյուրների ռադիոակտիվութիւնն այնքան ուժեղ եւ, վոր ռադիոակտիվութիւնից ժամացույցի ընթացքը եւ ռադիոապարատների աշխատանքը խանգարւում եւ:

Վերջին տարիներին (1930—33) ընթացքում Յդալ-Թուրո կուրորտում տարեկան արդեն մոտ 30 հազար հիվանդներ են բուժւում:

Հայաստանի կուրորտների մասին առաջ ընդհանրապես վոչինչ հայտնի չեր: Այժմ Խորհրդային Հայաստանում Սեան-Ջանգու կապուղի կառուցվող հիդրոկայանի—Քանաքեռգետի մոտ աճուս է համամիութենական նշանակութիւն ունեցող Արզնի կուրորտը: Հայաստանի աշխատավորութեան մեջ նա արդեն արժանի հռչակ եւ վայելում: Այդ կուրորտի հանքային ջրերն իրենց բովանդակած հատկութիւններով ու ուժով հալասար են Կիսլովոդսկի նարզանին եւ հետ չեն մնում Կիսսինդենի «Ռակոչի» աղբյուրի ամբողջ աշխարհին հայտնի ջրերից: Խորհրդային Հայաստանի այդ լեռնային գեղանկար վայրում մոտիկ տարիներումս կաճի յերկրորդ Կիսլովոդսկը:

Արզնի կուրորտը

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՆՇԱՆԱՎՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ն. Ի. ՄՈՒՍԽԵԼԻՇՎԻԼԻ

Ն. Ի. Մուսխելիշվիլին մաթեմատիկոս եւ, վորը հանրածանոթ ե թե մեր Միութեան մեջ ե թե նրա սահմաններից դուրս: Նրա հետազոտութիւնները վերաբերում են գլխավորապես մաթեմատիկական ֆիզիկային: Նրա մշակած մեթոդները կիրառւում են ե շատ արժեքավոր արդիւնքներ են տվել առաձգականութեան թեորիայում ե հիդրոդինամիկայում: Մուսխելիշվիլու բազմաթիվ ուսումնասիրութիւնները, վորոնք վերաբերում են մաթեմատիկայի տարբեր բնագավառներին, հրապարակված են խորհրդային ե արտասահմանյան դանազան հրատարակութիւններում:

Ն. Ի. Մուսխելիշվիլին յերիտասարդ գիտական կադրերի փայլուն դեկավար ե: Նրա ստեղծած յերիտասարդ մաթեմատիկոսների մի ամբողջ յերեւելի խումբ արդեն դուրս են յեկել գիտական ստեղծագործութեան լայն ասպարեզ:

Ն. Ի. Մուսխելիշվիլին կանգնած ե Թիֆլիսի պետական համալսարանի ֆիզիկո-մաթեմատիկական ֆակուլտետի ե համալսարանին կից վերջերս կազմակերպված Մաթեմատիկայի ե մեխանիկայի գիտա-հետազոտական ինստիտուտի գլուխ:

Ն. Ի. Մուսխելիշվիլին միաժամանակ Գիտութիւնների համաժողովների կազմակերպչի ասպիրանտուրայի անմիջական ղեկավարներից մեկն ե ե գլխավորում ե այնտեղ առաձգականութեան թեորիայի սեմինարը: 1932 թվին նա ընտրվեց Գիտութիւնների ակադեմիայի անդամ-թղթակից:

ՊՐՈՓ. Ա. Ա. ՏՎԱԼԵՐԵԼԻՁԵ

Պրոֆ. Ալեքսանդր Անսոնովիչ Տվալերելիձեն 1919 թվից դրավում ե Թիֆլիսի պետական համալսարանի համաբանութեան ամբիոնը, իսկ 1930 թվից աշխատում ե Անդրկովկասյան լեռնա-հանքաբանական ինստիտուտում:

Ա. Ա. Տվալչերիձեն Անդրկովկասի հանքային հարստությունների խոշորագույն գետակն է: 1927 թ. նա Բագվի և Բաթումի նավթային լաբորատորիաներում խոշոր աշխատանք կատարեց սպիտակին տվող կավերի տեխնիկական հատկությունները պարզելու գործում: 1928 թվին պրոֆ. Ս. Ս. Ֆիլատովի հետ միասին Ֆլորիդինի լաբորատորիա կադմակերպեց Թիֆլիսի համալսարանին կից, իսկ 1929 թվին «Ստանդարտ ոյլ-կոմպանի» կոնցեսիոն գործարանում գումբերինով նավթը դառնու խոշոր գործարանային փորձեր կատարեց, իսկ 1930 թվին «Ստանդարտ ոյլ-կոմպանի» կոնցեսիոն գործարանում գումբերինով նավթը դառնու խոշոր գործարանային փորձեր կատարեց, իսկ 1931 թվին «Ստանդարտ ոյլ-կոմպանի» կոնցեսիոն գործարանում գումբերինով նավթը դառնու խոշոր գործարանային փորձեր կատարեց, իսկ 1932 թվին հարվածային պատվով գիր ստացավ լեռնային արդյունաբերության շահերին սպասարկելու աշխատանքների և կադրեր պատրաստելու համար:

Պրոֆ Ա. Տվալչերիձեն 1931 թվին 5,000 ուրբի պարզ և ստացավ սպիտակեցնող կավերի (գումբերին, ասկանիտ) աշխատանքի համար, իսկ 1932 թվին հարվածային պատվով գիր ստացավ լեռնային արդյունաբերության շահերին սպասարկելու աշխատանքների և կադրեր պատրաստելու համար:

1930 թվին Վորոշիլեյ Լուսուհիս-Ցղալի գետի վերին հովտում հայտնաբերված արսենիկումի հանքավայրերի արդյունաբերական բարձր նշանակությունը, իսկ 1931 թվին հայտնաբերված են Տվալչերիձեյի ղեկավարությամբ: Այդ հանքերը պարունակում են վոսկու և անագի ամենամեծ խառնուրդ:

Պրոֆ. Ի. Ս. ԲԵՐԻՏՍԵՎԻԼԻ (ԲԵՐԻՏՈՎ)

Պրոֆ. Ի. Ս. Բերիտսեվիլին գրավում է Թիֆլիսի համալսարանի բնագիտական ֆակուլտետի կենսաբանություն ամբիոնը և համալսարանին կից Սեպտեմբրալ կենսաբանության ինստիտուտի ղեկավարը և, անմիջականորեն ղեկավարում է նրա ֆիզիոլոգիական բաժանմունքի գիտական աշխատանքները:

Պրոֆ. Բերիտսեվիլին միշտ գործնական մասնակցություն է ունենում ֆիզիոլոգների միջազգային, համամիութենական և կովկասյան համագումարներին, ուր նա յեղություն է ունենում երասպերիմենտալ և մեթոդոլոգիկ բովանդակության զեկուցումներով: Բերիտսեվիլին գիտական գործունեությունը բաղմակողմանի չէ:

Նա սկսեց նյարդային և մկանային սխեմաների ու վոլունտերի տարրական պրոցեսների ուսումնասիրությունը, ապա անցավ տոնիկական ռեֆլեքսներին, հետագայում ուսումնասիրում է ուղեղի կեղևի գործունեությունը, և այդ բոլոր բնագավառներում գիտական տեսակետից նոր ու արժեքավոր բան է տվել:

1930 թվին պրոֆ. Բերիտսեվիլին ուժեղ թափով աշխատում է մկանային և նյարդային սխեմաների ընդհանուր ֆիզիոլոգիայում դիալեկտիկական մատերիալիզմի կիրառման վրա: Նա գլուխ-գլուխ նորից վերամշակում է նյարդա-մկանային սխեմաների ամբողջ ֆիզիոլոգիան, արդյունքները շարադրելով ֆիզիոլոգների համագումարներում կարդացած զեկուցումներում և այժմ տպագրած ընդհանուր ֆիզիոլոգիայի ձեռնարկներում՝ վրացերեն և ռուսերեն լեզուներով:

Պրոֆ. Ի. Ս. Բերիտսեվիլին աշխատանքները տպագրվել են վրացերեն, ռուսերեն, գերմաներեն և ֆրանսերեն: Նրա լաբորատորիայից ընդամենը հրապարակվել է մոտ 140 աշխատանք, իսկ 100-ից ավելին տպագրված են անհատապես իրան, իսկ մնացածը՝ նրա աշխատակիցներին: Այդ աշխատանքների կեսից ավելին տպագրված են արտասահմանյան ամսագրերում: Ի. Ս. -ի աշխատակիցներից հայտնի չեն դարձել Ի. Գեդեվանին և Ա. Բեգվանին, իսկ 1931 թվին կարգին կարողացել են մի շարք ինքնուրույն արժեքավոր գիտական աշխատանքներ տալ:

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՆԵՐԱԼՆԵՐՆ ԻՆՉԻ՞ ՀԱՄԱՐ ԵՅԻՆ ՈՒԶՈՒՄ ՊԱՐԳԵՎԱՏՐԵԼ ՄԵՆՇԵՎԻԿՆԵՐԻՆ

Պովկառ ուղարկված գերմանական պատվիրակության ղեկավար
Ֆոն-Կրեսսի 1918 թվականի սեպտեմբերի 8-ի զեկուլյցը.
Թիֆլիս 8/IX 1918 թ.

ԱՆԴՐԿՈՎՎԱՍԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Ձերդ գերազանցություն:

Վրաստանի պետության առաջիկա պաշտոնապետ ճանաչված
առթիվ պատիվ ունեմ առաջարկ ներկայացնելու, վոր ցանկալի
կլինի գերմանական պատվանշաններ նվիրել Վրաստանի
ղեկավար անձնավորություններին: Ինձ անհայտ է, վոր յերի-
տասարդ պետության կառուցման ու ներքին ամրացման գործում
այդ պարոնների ցուցաբերած ծառայությունները էին կարող
առանձնապես մեծ շնորհակալություն պահանջել: Սակայն այն
փաստը, վոր Վրաստանի կառավարությունը ձգտել է սերտ հա-
րաբերություններ հաստատել Գերմանիայի հետ և վոր մենք
բռնեցինք մեզ մեկնած ձեռքը, իմ կարծիքով, պարտավորեցնում
է մեզ՝ հարմար ըոպելին, թեկուզ հենց արտաքուստ, շեշտել այդ
յերկու յերկրների միջև հաստատված հատուկ հարաբերություն-
ները, մասնավոր վոր այստեղ, ինչպես ամենուրեք Արևելքում,
իրերի մասին դատում են նախ արտաքին կողմից: Համենայն
գեպս մեր շահերը պահանջում են խուսափել, վոր Ավստրո-Հունգա-
րիան կամ Թյուրքիան կանխեն մեզ այդ գործում և այդպիսով
մենք մնանք վերջին պլանում՝ այդ պետություններից հետո:

Պարզապարզ ման ներկայացնելու համար յես առաջին հեր-

թին առաջ եմ քաշում այն մարդկանց խումբը, վորոնց հիշատա-
կում եմ ստորև ըստ խմբերի, նայած նվիրելիք պատվանշանի
աստիճանին: Յես կարծում եմ՝ անհրաժեշտ է, վոր այստեղ յես
վորոշեմ, թե ինչպիսի պատվանշաններ պետք է նվիրել առանձին
խմբերին, վորովհետև յես լավ իրազեկ էմ այն ընդհանուր տե-
սակետների խնդրին, վորոնք վճռական դեր են խաղում այդ
հարցը լուծելիս:

1. Մինիստր նախագահ Ժորդանիս:

2. Արտաքին գործերի մինիստր Չխենկելի, ինչպես և նրա
տեղակալ ու ներքին գործերի մինիստր Ռամիշվիլի: Ապա Ազգա-
յին խորհրդի նախագահ Չխեյիձե: Քանի վոր Ազգային խորհուր-
դը ներկայումս կարելի չէ դիտել վորպես պետություն գերիշ-
խանություն կրողը, Չխեյիձեյին հասնում է պարզապարզության
նույնպիսի աստիճան, ինչպես պարոններ Չխենկելուն ու Ռամիշվի-
լուն:

3. Հետևյալ մինիստրները, վորոնք նախ կարևոր են մեզ
համար՝ գերմանական կառավարության հետ միատեղ աշխատանք
կատարելու համար:

Զինվորական մինիստր Գեորգան, Ֆինանսների մինիստր
Ժուրուլի, Յերկաթուղիների մինիստր Լորդկիպանիձե: Ապա
Ազգային խորհրդի փոխնախագահ Բորասաշվիլի:

4. Հետևյալ բարձրաստիճան սպաները:

Զինվորական մինիստրի ոգնական՝ գեներալ-մայոր Գեդե-
վանով, Գլխավոր շտաբի պետ՝ գեներալ-մայոր Իշխան Անդրանի-
կով:

5. Վորպեսզի ցույց տանք ժողովրդին, վոր Գերմանիան
մի կուսակցության և նույնիսկ տիրապետող կուսակցության
կողմը է պահում, այլ ցանկանում է ոգնել պետությանը՝ վոր-
պես այդպիսին, յես ցանկալի յեմ համարում պատվանշաններ
նվիրել նաև ոպղիցիայի միջանի առաջնորդների: Առաջին հեր-
թին պետք է ուղարկություն նվիրել նաև ձեր գերազանցությունը
հայտնի նացիոնալ-դեմոկրատական կուսակցության առաջնորդ
Սպիրիդոն Կեդիաշին, ապա Իշխան Վալցմանյին, աչքի առաջ ունե-
նալով վերջինիս յուրահատուկ դերը, վորպես կուսակցության
նալով վերջինիս յուրահատուկ դերը, հանձնաժողովում:

Պատվանշանների աստիճանների հարաբերությունն առան-
ձին խմբակների միջև. — ամենաբարձր աստիճանն՝ առաջին խմբա-

կին: Մի քիչ փոքր աստիճան՝ յերկրորդ խմբակին: Նույն աստիճանը, սակայն մի քիչ ցածր՝ յերրորդ և չորրորդ խմբակներին: Այդ յերկու խմբերը, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ և զնեւ հավասար աստիճանի վրա:

Շատ շնորհակալ կլինեյի ձերդ գերազանցութեանը, յեթե հաղորդեյիք, թե համաձայն եւ արդյոք կայսերական կառավարութեանը քննարկել իմ առաջարկը: Նույնպէս համաձայնեցում եմ ձերդ գերազանցութեան ասել, վոր այդ հարցում անհրաժեշտ եւ նախապէս համաձայնութեան գալ ավստրո-հունգարական կառավարութեան Է և Է-ի հետ: Յետ յելնում եմ այն նկատառումներից, վոր Ավստրո-Հունգարիայի այստեղի Է և Է ներկայացուցիչը Հաւիտանց լոյալ վերաբերմունք եւ ցուցաբերում գերմանական պատվիրակութեանը, և այն արժեքավոր աջակցութեանը, վոր միշտ ցուցաբերել եւս այստեղի կառավարութեան հետ վարվելու գործում, արժանի յե հատուկ ուշադրութեան:

Ֆռն-Կրեստ:

„ՊՐԱՎԴԱ“-ՅԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-Ի ՀԱՄԱՐԻ ԱՌԱՋ ՆՈՐԴՈՂԻ ՅԵՎ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՄԿ(Բ)Կ-Ի ԱՆԴՐՅԵՐԿՈՄԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

«Պրավդա»-յում հրատարակված առաջնորդողը և նյութերը, վորոնք կուսակցական-քաղաքական կարևորագույն նշանակութեան ունեն ամբողջ անդրկովկասյան կուսկազմակերպութեան համար, Անդրկովկասի բոլշևիկներից պահանջում են ավելի հստակ, շերտավորված, ոպերատիվ դեկավարութեան, պահանջում են ուժեղացնել անդրկովկասյան կուսկազմակերպութեան աշխատանքը՝ սոցիալիստական շինարարութեան բոլոր ճակատամասերում, պարտավորեցնում են յերկրի բոլոր կուսկազմակերպութեաններին՝ ավելի մեծ յեռանդով ու խանդավառութեամբ պայքար մղել նավթի, մանդանի, բամբակի, թելի ու ցիտրուսների համար, յերկրի տնտեսական ու կուլտուրական աճման, իրենց շարքերի եւ ավելի կոնսոլիդացիայի համար և խորհրդային Անդրկովկասը վերածելու որինակելի հանրապետութեան:

ՀամԿ(բ)Կ Անդրյերկմը վորոշում ե.

Առաջարկել յերկրի բոլոր կուսկազմակերպութեաններին՝ իրենց ուշադրութեանը կենտրոնացնել բոլոր տնտեսական պլանների ժամանակին ու լրիվ կատարելու վրա, հաղթահարել և վերջնականապէս վերացնել այն թերութեաններն ու բացերը, վորոնք դեռ գոյութեան ունեն Անդրկովկասյան կուսկազմակերպութեան աշխատանքում:

Առաջարկել հանրապետութեաններին կենտկոմներին, մարդկոմներին, քաղկոմներին՝ բոլոր բջիջներում և կուսակցական լուսավորութեան ցանցում մշակել «Պրավդա»-յի վերոսակցական լուսավորութեան 17-րդ համագումարին նախահիշյալ նյութերը՝ կուսակցութեան 17-րդ համագումարին նախահիշյալ նյութերը՝

պատրաստվելու տեսակետից, ծավալելով բոլշևիկյան ինքնաքննադատություն՝ մեր բոլոր թերությունների շուրջը:

Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպությունը և կուսակցական շարքերը՝ դաստիարակված ընկ. Ասալինի անմիջական ղեկավարությամբ, ևլ ավելի կսեղմեն իրենց շարքերը լենինյան կենտկոմի և կուսակցության սիրելի առաջնորդ ընկ. Ասալինի շուրջը՝ կուսակցության առաջ կանգնած բոլոր խնդիրների իրականացման համար մղվող պայքարում, կուսակցության հիմնական զծի համար մղվող պայքարում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Յոթից մեկը	7
Ամրանում ե Միության բամբակադործական յերկրորդ բաղան	12
Լ. Բեխա—Անդրկովկասի բոլշևիկները Համկ(բ) կենտկոմի վորոշումների կենսագործման պայքարում.	20
Խորհրդային Անդրկովկասը	
1. Վառվում են կրակները...	32
2. Փաստական հավասարություն	36
3. Գիտե՞ս դու այն յերկիրը...	40
4. Ինդուստրիալ հզորությունը	43
5. Կուլտուրայի ծաղկումը	47
6. Լենինը՝ Վրաստանի կարմիր բանակի մասին	49
7. Խորհրդային Միության մարգարիտը	51
Անդրկովկասի քաղաքներն ու կուրորտները	54
Վրաստանի նշանավոր գիտնականները	
Ն. Ի. Մուսխելիշվիլի	59
Պրոֆ. Ա. Ա. Տվալչերիձե	59
Պրոֆ. Ի. Ս. Բերիտաշվիլի (Բերիտով)	60
Գերման գեներալներն ինչի՞ համար եյին ուզում պարզատրել մենչևիկներին	62
«Պրավդա»-յի ղեկավարների 1-ի համարի առաջնորդողը և նյութերի մասին	65

Թարգմանիչ Է. Թուրշյան
Խմբագիր Սիմակ
Մտքագրիչ Ա. Տ. Մկրտչյան
Հարկուտ տպեց 3 փետրվարի 1934 թ.
Տպել բաշխարկեց 17 փետրվարի 1934 թ.
Հրատ. № 176 Գրավիչս № 7813 (բ). Պատվեր № 43.
Տպում 2,000 բարձր լուսավոր. 62 1/2 սմ.
2 1/8 բարձր բերք, 4 1/2 սմ. բերք. (1 սմ. բերքում 155,000 տպ.
նշան)

ՎԱՐՆԱՆԻՍԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ, Ալլախվերդյան, 27

Переводчик А. Туршян
Редактор Симак
Карректор А. Т.-Мкртчян
Сдано в набор 3 февр. 1934 г.
Подписано к печати 17 февр. 1934 г.
Изд. № 176

Типография Партиздата ЦК КП(б)А
Эривань, Аллавердян, 27

ԳԻՆԸ 1 Ո.

Կ

n-63

„ПРАВДА“ О ЗАКАВКАЗЬЕ

Партиздат Эривань 1934 г.